

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА ВЕЧНАЙ ТЭМЫ

Хто з беларусаў гэта можа аспрэчыць? Хто з нас гэтую рыторыку палічыць за “ідэалагічны бурбалкі”, якія, маўляў, сённяшнія пакаленні не ўспрымаюць. Паглядзім зноў на мемарыялы, што заклікаюць да нашага сумлення. Паглядзім на фотаздымкі ў сваіх сямейных альбомах, дзе захоўваюцца не проста адбіткі твараў нашых родных, а іх кроў і слёзы, іх прага абараніць мір, пра які яны марылі ў франтавых акопах і партызанскіх зямлянках, у блакдных гарадах і вёсачках. І пра які ўжо не змог тады марыць кожны трэці палеглы з нашай зямлі.

Уся беларуская нацыя ёсць гераічная! Выключна смелыя і мужныя ваюры за радзіму! Але перад вачамі нацыі — і людзі, забітыя фугаскамі, спапялёныя ў сваіх хатах, расстраляныя ў гестапаўскіх сутарэннях... Дык няўжо не зразумела, што не парадаваліся б яны за агрэсіўнасць некаторых сваіх нашчадкаў у гэтыя дні мірнага супрацьстаяння неапраўданаму насіллю... і разам з тым, можна быць упэўненым, што ўсе нашы крыўды адзін на аднаго — для іх, хто перажыў самае страшнае, былі б мізэрнымі. Так, сёння трэба цывілізавана разрываць сітуацыю. І гэтая цывілізаванасць залежыць ад кожнага з нас. Так, кожны мае свой пункт гледжання, свой голас і дадзенае яму жыццё. Права распарадзіцца ўласным вольны толькі ён сам.

Які бясцэнны мір!

Балюча!

Газета “Культура” ўсё свай журналісцкі шлях — ад самага пачатку да дня сённяшняга — прайшла разам з грамадствам, якое фарміравала незалежнае і суверэннае дзяржаўе — Рэспубліку Беларусь. Розныя часы перажывалі мы рука ў руку з народам у гэты няпросты прамежак гісторыі. Нашы карэспандэнты імкнуліся заўсёды як мага больш аператыўна і аб’ектыўна падаваць інфармацыю пра тое, як будзеца культурны кантэнт краіны, не абмянаючы надзённы проблем. На нашых старонках нязменна публікаваліся дыскусійныя матэрыялы, адлюстроўвалася мнагапалярнасць меркаванняў дзеячаў культуры і мастацтва, нашых чытачоў з рэгіёнаў. І сёння газета не перагледзела сваю прафесійную пазіцыю, сутыкаючыся са шматвектарнасцю і разнастайнасцю поглядаў на сацыяльную і палітычную сітуацыю апошніх дзён. Мы, “культураўцы”, востра і балюча успрымаем факт любога насілля над чалавекам, зьявагі яго годнасці і гонару. Гэтакі наш навучыў наш уласны кантэкст газеты, у якім — наша старажытная гісторыя, наша нацыянальная ментальнасць і раўненне на чалавечнасць у творчасці нашых сучасных герояў. Беларуская нацыя — нацыя сумлення! На завяршэнне ўсё ж хацелася б сказаць пра сённяшнюю неабходнасць выпрацоўкі культурных крытэрыяў грамадскага дыялогу, ўзаемаактыўнасці без выпраменьвання нянавісці і жорсткасці адзін да аднаго. ... А дзесяць хутка ў школу.

Страта

Звестка аб трагічнай гібелі Канстанціна Шышкава, дырэктара Ваўкавыскага ваенна-гістарычнага музея імя П.І. Баграціёна, на гэтым тыдні глыбока ўзрушыла музейную і культурную грамадскасць. Спачуванні родным і бліжнім маладога музейшычыка выказалі многія ўстановы, музейная супольнасць, калегі. У прыватнасці, словы смутку з зачаснай гібелі Канстанціна Андрэевіча прагучалі публічна ад калектываў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры, Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь.

“Трагічная, зачасная смерць Канстанціна Андрэевіча, маладога, таленавітага дырэктара музея, — гэта вялікая страта для ўсёй музейнай справы і музейнай супольнасці нашай краіны”, — гаворыцца ў пасланні Нацыянальнага мастацкага музея.

Калектыву рэдакцыі “К” далучаецца да гэтых словаў і глыбока смуткуе з прычыны трагічнай гібелі Канстанціна Шышкава, якому на момант смерці было ўсяго 29 гадоў.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь выказвае глыбокае спачуванні начальніку аддзела кадровай работы і дзяржаўных узнагарод Міністэрства Аксане Уладзіміраўне Лісенкавай у сувязі з напатакчыням яе вялікім горам — смерцю маці.

ШТОТЫДНЬВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

КУЛЬТУРА

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Галоўны рэдактар — КРЫВАНОС Аляксандр Паўлавіч; **намеснік галоўнага рэдактара** — Юрыя КАПІЦЕНКА; **адказны скартар** — Таццяна ПАШЫШКА; **рэдактар аддзела:** Юлія РАЎІН; **адпаведальнік рэдакцыі:** Дар’я АМАЛЬКОВІЧ, Надзея БУНДЭВІЧ, Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юрыя ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльны карэспандэнт:** Пётр ВАСІЛЕЎСКІ, **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД.
Сайт: www.kimpress.by; E-mail: kult@kimpress.by; Адрас рэдакцыі: 220019, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Склад — СІАБ-ОДНІ Ірына Аляксееўна, **першы намеснік дырэктара** — КРЫШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна. Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары допісу наведваліся прашчы, поўнасцю імя і імя па бацьку, паштартныя звесткі (імя і прозвішча, дата выдання, кні і імя выдзірзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.
Аўтарскія рупалісы не рэзінуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясучы адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыял на правах рэкламы.
© “Культура”, 2020. Наклад 2947. Індэкс 63875, 638752. Рознічны кошт — па рамоўленні.
Папідсана ў друку 21.08.2020 ў 19.00. Замова 2560.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавецтва “Беларусь Дом друку”.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

На тле той няпростай сітуацыі, якая зараз адбываецца ў краіне, з боку самых розных устаноў, беларускага грамадства, дзеячаў культуры прагучалі звароты да міру і асэнсаванню драматызму, перад якім паўстала наша краіна. Наша выбарка дэманструе толькі некалькі прыкладаў пазіцыі як калектываў культуры, кіраўнікоў устаноў, так і творчых грамадзян.

Са звароту Вялікага тэатра супраць гвалту:

“Тое, што зараз адбываецца ў нашай краіне, падобна да пажарышча. Яго дым будзе вельмі доўга пачы нашы сэрцы, бо ніякі канфлікт не можа быць вырашаны праз разбурэнне і насілле.

Розныя часы перажывала наша Айчына за сваю тысячагадовую гісторыю, не схіліла галавы ў самыя трагічныя моманты, калі драпежнікі рвалі яе на часткі. Дык ніўжо мы самі знішчым адзін аднаго? Людзі мастацтва кіруюцца ў сваім жыцці прынцыпамі, далёкімі ад ваўнічасці. Мы спавядаем прынцыпы гуманізму, справядлівасці, ненасілля. Нашыя стрэльбы — бутафорскія, і супрацьстаянне на сцене сканчаецца з закрыццём заслоны.

Мы разумеем, што ваўнічэе супрацьстаянне прывядзе да новых ахвяраў і разбураных чалавечых жыццяў. Хай мір і спакой вернуцца на нашы вуліцы! Мы — адзін народ”.

Са звароту Генеральнага дырэктара Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь Уладзіміра ПРАКАПЦОВА:

“Зараз мы жывем у часы выпрабаванняў і надзей на лепшую будучыню. За гады нашай незалежнасці зроблена шмат: наша краіна стала вядомай у свеце сваім таленавітым і працавітым народам, у тым ліку, дасягненнямі ў сферы культуры і мастацтва.

Але трэба зрабіць яшчэ больш. Значных вынікаў мы дасягнем толькі ў мірнай і стабільнай дзяржаве. Мы розныя, а Беларусь у нас адна, таму неабходна быць разам, не падавацца на правакацыі, каб захаваць сваю Радзіму.

Беларусы заўсёды былі талерантнымі і мудрымі людзьмі нягледзячы на розныя знешнія выклікі, дэманстравалі сваю згуртаванасць перад гістарычным выбарам. Выстаім разам і зараз!”

Са звароту калектыву Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь:

“Гісторыя развіцця нашай Радзімы ніколі не была лёгкай. Але заўжды мы разам пераадоўвалі ўсе выпрабаванні і рухаліся наперад. Грамадская салідарнасць, талераннасць і павага да законаў заўсёды былі ключавымі прынцыпамі, якімі кіраваўся беларускі народ на працягу стагоддзяў. І сёння гэтыя прынцыпы актуальныя. Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, як пляцоўка культурнага і мастацкага дыялогу, выступае супраць любых працягненняў агрэсіі ў дачыненні адзін да аднаго[...]

Калектыву музея патрабуе: — забяспечыць выкананне праваў і свабод, гарантаваных Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь; — [...]

— вызваліць усіх затрыманых падчас мірных пратэстаў.

Сёння, бачачы гвалт і бяспраўе, супрацоўнікі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь заклікаюць усіх да ўзаемапаразумення і ўзаемнай павагі. Мы ўсе розныя, а Беларусь у нас адна. Будзем разам!”

Андрэй ДУБІНІН, мастак:

“Зараз я зрабіў карціну “Беларусы”. Натхнілі мяне на яе напісанне

Культурная грамадскасць занепакоена

ланцуг і сцэпкі людзей на плошчы Перамогі яшчэ напачатку. Я ўбачыў гэта як знак пераёмнасці ў гісторыі. Пачатак: 1161 — Крыж Лазара Богшы, які з’яўляецца духоўным сімвалам Беларусі, і вызначальныя даты да сёлета, да 2020 года, калі “беларус” ужо не этнічнае разуменне, але палітонім. Я скончыў гэту карціну за дзень да выбараў. Для сябе вырашыў, што скончыў, і спяшаўся даць у сацсеткі. І яна аказалася запатрабаванай. Яе многія адзначылі. Сёння мы стаім перад выбарам: ці захавацца як нацыя, ці знікнуць. Я гатовы выставіць гэту карціну на аўкцыён, каб 70 працэнтаў грошай, якія я атрымаю, перадаць на падтрымку страйкаў, на грамадскія актыўныя нацыянальнай салідарнасці.

Я сёння, нажал, аказаўся вельмі актуальным мастаком, бо некалькі гадоў таму напісаў “Ноч паэтаў”. А стала гэта карціна фактычна “ўспаміна пра будучыню”, пра сённяшні дзень. Як мастак я не магу баставаць. Аднак мастаку ў знак пратэсту рабіць сваю справу не пойдзе на карысць ні яму, ні грамадзе. Я мушу творча адгукнацца на рэчаіснасць. Сёння я хацеў зноў выставіць свой трыпціх, прысвечаны Курапам, як напамін пра мінуўчыню, якая нікуды не падзеляся. Але ў перспектыве, пажадана блізкай, я мяркую зрабіць твор на аснове светлых эмоцый.

Зараз адзін расійскі мастак прадставіў у Сечіве карціну — беларускі нацыянальны сцяг, чырвоная паласа якога нібыта намалевана ўдарамі крывавай міліцэйскай буднікі. Я разумеем, што гэта знак салідарнасці з намі, але духоўна карціна мне не блізкая. Я не хачу каб наша ментальнасць фармавалася праз збіццё, каб наш сцяг малявалі бізуном. Сваё бачанне нацыянальнай ідэі я ўвасобіў ва ўжо згаданай карціне “Беларусы”. Там два ланцугі — суплёт рук і суплёт дат. І пераёмнасць часоў. Дзякуючы падзеям, што пазначаны гэтымі датамі, мы выжылі як народ, як беларусы. Карціна, як мне падаецца, мусяць дэманстраваць наш гістарычны аптымізм. Мы столькі перажылі, у тым ліку і ў апошнія дні, і так загартаваліся, што зольныя на вялікія стваральныя справы”.

Васіль РАЙНЧЫК, кампазітар, піяніст, народны артыст Рэспублікі Беларусь:

“Я хачу і надалей жыць у мірнай краіне і не разумеем, што перашка-

джае людзям спакойна жыць і працаваць.

Я дастаткова пажыў, мне ўжо пайшоў восьмы дзясятак, таму я магу параўнаць, як мы жылі раней і цяпер. Я ўвогуле не разумею, што перашкаджае людзям спакойна жыць і працаваць. Ніякіх забаронаў для гэтага няма.

Я чалавек з іншай эпохі, і ў мяне ўсё гэта выклікае здзіўленне. Я хачу і далей жыць у мірнай і спакойнай краіне, гуляць па вуліцах лю-

бімага горада і не баяцца за жыццё сваіх блізкіх”.

Са звароту Нацыянальнага цэнтра сучаснага мастацтва:

“Мы, беларусы — мірныя людзі, і апошнія дні паказалі ўсяму свету, што гэта сапраўды так і што чалавечыя жыццё для нас — гэта найвышэйшая каштоўнасць.

Мы ганарымся тым, што мы — беларусы! Мы верым у тое, што дабро заўсёды перамагае зло, а беларускі народ ёсць сапраўднае ўва-сабленне дабра і святла. Менавіта любоў і ахвярнасць нашых жанчын і ўсіх неаб’якавых людзей у рэшце рэшт выратуе свет.

Камаанда Нацыянальнага цэнтра сучаснага мастацтваў Рэспублікі Беларусь выступае супраць агрэсіі і гвалту з боку славых структур і заклікае да захавання міру на беларускай зямлі і павагі да кожнага чалавечка жыцця”.

Са звароту калектыву Брэскага акадэмічнага тэатра драмы:

“Мы, дзесяты культуры і мастацтва, хочам, каб наша грамадства засноўвалася на даверы і ўзаема-павазе. Любая творчасць будзеца на выражэнні ўласнага меркавання. Пераследванне творчай асобы за яго асаблівае меркаванне, гэта знішчэнне самой сутнасці мастацтва”.

Са звароту Тэатра Беларускай Арміі:

“Мы звяртаемся да тых, хто даваў прысягу служыць і абараняць свой народ. Памятайце, каму вы прысягалі і каго вы павінны абараняць”.

Са звароту Беларускага саюза мастакоў:

“Сёння мы ганарымся сваім народам, часткай якога заўжды сябе адчуваем. Народам свабодным, народам, які змагаецца за свае правы “людзьмі звацца”, за павагу да сваёй працы і свайго слова. Дзякуючы ўсім, хто гэтымі днямі і ў гэты халівы для Беларусі час на вуліцах беларускіх гарадоў і вёсак ратуе жыццё і яе прыгажосць. Дзякуючы вам, беларусы — юным і вопытным, моцным і слабым. Мы разам з вамі. Мы мірныя людзі, мы супраць гвалту і крываўі. Мы хочам міру, спакою, дабрабыту сваім дзесяці і ўнукам у нашай роднай, свабоднай Беларусі, каб на гэтай падставе з’явіліся новыя магчымасці для развіцця ўсёй краіны і кожнага чалавек”.

Купалаўскі ў прастоі

Запланаваны на 21 жніўня пачатак новага 101-га сезона ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы не адбыўся. Калектыву установы на дадзены момант адпраўлены ў прастой у сувязі з вытворчай неабходнасцю.

18 жніўня Купалаўскі наведваў міністр культуры Юрый Бондар. Ён прадставіў калектыву часова выконваючага абавязкі генеральнага дырэктара ўстановы Валерыя Грамаду, які быў прызначаны на змену ўжо былому кіраўніку Паўлу Латушкі, звольненаму па артыкуле 259 Працоўнага кодэкса. Спачатку вялікая частка каманды тэатра ў пратэст на змены напісала заявы аб звальненні. На дадзены момант прынятых рашэнняў аб гэтым няма.

19 і 20 жніўня ў будынку Купалаўскага праводзілася санітарна-эпідэміялагічная апрацоўка памяшканняў.

Тэрмін прастою тэатра пакуль невядомы.

Афіцыйна.

Паведамленне для прэсы

Аб сітуацыі ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы

У сувязі са з'явіўшымся ў Сеціве публікацыямі вакол сітуацыі ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы Міністэрства культуры лічыць неабходным агучыць афіцыйную пазіцыю па гэтым пытанні.

зона будзе вызначана пасля іх завяршэння.

Інфармацыя аб "сілавым захопе" будынка тэатра не адпавядае рэчаіснасці. Ахову будынка і прапускны рэжым забяспечваюць супрацоўнікі Дэпартамента аховы МУС у адпаведнасці з дагаворам, заключаным з тэатрам.

**Міністэрства культуры
Рэспублікі Беларусь**

18 жніўня 2020 года адбылася сустрэча міністра культуры Бондара Ю.П. з калектывам тэатра. У ходзе сустрэчы Юрый Бондар даў аргументаваныя тлумачэнні наконт звальнення былога генеральнага дырэктара тэатра Латушкі П.П., якое было праведзена ў адпаведнасці з працоўным заканадаўствам і кантрактам кіраўніка дзяржаўнай установы культуры.

Пры гэтым было асабліва падкрэслена, што выказванні і ўчынкі П.П.Латушкі з'яўляюцца ягонаю асабістай пазіцыяй, якая не можа ўплываць на дзейнасць тэатра. Тэатр прызначаны выключна для заняткаў мастацтвам і не павінен ператварацца ў палітычны клуб.

Групе супрацоўнікаў, якія выказалі намер звольніцца ў знак "салідарнасці" з былым кіраўніком, было прапанавана падумаць над сваім рашэннем, каб не зламаць свой творчы і чалавечы лёс. На сённяшні дзень заяў аб звальненні на імя выконваючага абавязкі генеральнага дырэктара тэатра Грамады В.І. не паступала і рашэнняў аб звальненні супрацоўнікаў тэатра не прымалася.

У мэтах недапушчэння дэстабілізацыі дзейнасці тэатра і забеспячэння яго падрыхтоўкі да новага сезона ў тэатры з 19 жніўня 2020 года праводзіцца шэраг санітарна-эпідэміялагічных і іншых мерапрыемстваў. Дата пачатку новага тэатральнага се-

Падчас сустрэчы міністра культуры Рэспублікі Беларусь Юрыя Бондара з калектывам тэатра імя Янкі Купалы.

Экскурсіі на вуліцы недаразумення

"Культура" пастаянна звяртаецца на сваіх старонках да тэмы трагічных перыядаў беларускай мінуўшчыны, у першую чаргу — да гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, памяць пра якую яшчэ даволі свежая ў нашым народзе. Гіды, якія праводзяць свае экскурсіі ў тым ліку па мясцінах, звязаных з гадамі вайны і акупацыі, па месцах памяці і ваенных мемарыялах, як лобыз з нас зацікаўлены ў тым, каб над Беларуссю з'ўдзі было мірнае неба, а госці з усяго свету маглі беспаспэчна наведаць нашу краіну і заўжды сустракаць гасцінны прыём.

Антон РУДАК

На жаль, драматычныя падзеі апошняга часу паўплывалі і на дзейнасць некалькіх экскурсаводаў, то-бок людзей, прафесійная дзейнасць якіх непасрэдна звязаная з працай у гарадской прастоі, на вуліцы.

Так, грамадскі дзеяч, гісторык, краязнаўца і экскурсавод Алег Дзьвячкоў 10 жніўня праводзіў уласна экскурсію для групы гараджан на пешаходнай Ленінскай вуліцы ў Магілёве. Падчас экскурсіі гід распавядаў магілёўцам аб гераічнай абароне горада ад фашысцкай навалы ў першыя дні вайны, гісторыі і архітэктуры навакольных будынкаў, лёсах устаноў і людзей, звязаных з гэтымі мясцінамі. Ніякія палітычныя заявы падчас экскурсіі не гучалі, усе ўдзельнікі досыць спакойна рэагавалі на тое, што паўз іх групу некалькі разоў праходзілі супрацоўнікі міліцыі — тым больш, у іх экскурсанты таксама да пэўнага часу ніякай цікаўнасці не выклікалі. Алег Дзьвячкоў падкрэслівае: калі б правахоўнікі папярэдзілі, што групе варта перайсці на іншую вуліцу ці пакінуць нейкае месца — гэтае патрабаванне, безумоўна, было б выкананае.

Але ў рэальнасці сітуацыя склалася так, што група ўрэшце апынулася паміж двума шэрагамі міліцыянераў, якія неўзабаве палічылі экскурсію несанкцыянаванай.

Другі прадстаўнік экскурсаводаў Яўген Апанасевіч, прызначаны ў 2018 годзе найлепшым экскурсаводам Беларусі, трапіў у поле зроку правахоўнікаў у Мінску, калі вяртаўся дадому з аўтавакзала. У заплечніку экскурсавода была знойдзена кніга аб гісторыі савецкага партызанскага руху, што зрабілася, чамусьці, дастатковай нагодай для пільнай увагі.

Падобны досвед меў і гісторык ды экскурсавод Зміцер Скварчэўскі. Ён з'яўляецца намеснікам старшын Рэспубліканскага саюза турыстычнай індустрыі і 10 жніўня быў непадалёк ад свайго працоўнага месца, на рагу сталічных вуліц Ульянаўскай і Свядлова. Пазней, ужо ў Жодзіне, ён утрымліваўся ў тых самых умовах, што і Яўген Апанасевіч, і з тым самым вынікам. Паводле Змітра Скварчэўскага, каля 60 працэнтаў людзей, з якімі ён сутыкнуўся падчас вымушанай бяздзейнасці, не прымалі ніякага ўдзелу ў несанкцыянаваных мерапрыемствах.

Так ужо традыцыйна склалася, што экскурсаводы ў сваёй прафесійнай дзейнасці заўжды мусяць заставацца нейтральнымі і аб'ектыўнымі, яны павінны непрадузіта асвятляць як падзеі мінулага, так і сучасныя рэаліі. У сваім звароце да прадстаўнікоў правахоўных органаў супольнасць экскурсаводаў і працаўнікоў сферы турызму Беларусі адзначае: "Наша праца — распавядаць пра Беларусь. І мы робім гэта з вялікім задавальненнем. Беларусь — прыгожая, годная, спакойная, а яе народ не прымае гвалт для вырашэння канфліктаў. Вось што мы кажам пра Беларусь і замежнікам, і нашым турыстам".

Экскурсаводы звяртаюць увагу на патрэбу захавання законнасці і недапушчэння гвалту ў краіне. Беларусь, нагадаючы яны, бязмежна моцна пацярпела ў гады вайнаў і ліхалеццяў, і асабліва — у гады Вялікай Айчыннай вайны, перамогу ў якой беларусы разам з іншымі народамі здабылі таксама коштам велізарных страт. Таму сёлета, у год адзначэння 75-годдзя гэтай велічнай перамогі, як ніколі вострай застаецца патрэба аберажэння міру і паразумення ў грамадстве.

Фота: Таццяна МАТУСЕВІЧ

Бібліятэчны свет — ад краязнаўства да краіназнаўства

21 — 23 кастрычніка адбудзецца VII Міжнародны кангрэс “Бібліятэка як феномен культуры”, арганізатарамі якога выступаюць Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь, Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў-удзельнікаў СНД, Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, а таксама Беларускай і Расійскай бібліятэчныя асацыяцыі. Сёлетні кангрэс прысвечаны тэме краязнаўства ды краіназнаўства як магістральных напрамкаў захавання гісторыка-культурнай спадчыны краін ды народаў, і прымеркаваны да завяршэння трохгодкі малой радзімы.

Антон РУДАК

Упершыню міжнародны кангрэс адбыўся ў 2012 годзе і быў прымеркаваны да 90-гадовага юбілею Нацыянальнай бібліятэкі. У гэтым маштабным мерапрыемстве ўзялі ўдзел больш за 400 дэлегатаў з 30 краін свету, таму было прынята рашэнне зрабіць кангрэс штогадовым. Звычайна ён збірае не менш за 500 удзельнікаў з Беларусі і 3-4 за мяжой.

Сёлета, у сувязі з нестабільнай эпідэміялагічнай сітуацыяй, мерапрыемствы VII Міжнароднага кангрэса “Бібліятэка як феномен культуры” адбудуцца ў змененым фармаце. Першы дзень кангрэса пройдзе анлайн — зарэгістраваныя ўдзельнікі атрымаюць магчымасць падключэння да відэатрансляцыі выступоўцаў, а пасля відэазапіс мерапрыемства зможа паглядзець любы ахвочы. У другі ж дзень кангрэса яго мерапрыемствы будуць праходзіць як у будынку бібліятэкі, так і ў анлайн-фармаце.

У рамках кангрэса плануецца пленарнае пасяджэнне, пасяджэнні секцый, правядзенне I Міжнароднага краязнаўчага форуму краін СНД “Гісторыка-культурная спадчына рэгіёнаў: вывучэнне, захаванне, папулярызаванне”, а таксама віртуальнага прэзентацыйнага пляشوўка электронных інфармацыйных рэсурсаў і выдавецкай прадукцыі. Рабочыя мовы мерапрыемства — беларуская, руская і англійская.

Сярод асноўных тэм, якія будуць абмяркоўвацца на кангрэсе — гісторыя і культура краін, рэгіёнаў, мясцовасцяў у сучасных даследаваннях, бібліяграфічнае краязнаўства, рэгіянальная бібліяграфія, арганізацыя краязнаўчай дзейнасці бібліятэк, яе нарматыўнае і метадычнае забеспячэнне. Будучы прадстаўлены таксама электронныя і бібліяграфічныя інфармацыйныя краязнаўчыя рэсурсы і практыкі, краязнаўчая дзейнасць архіўных ды адукацыйных устаноў і бібліятэк.

Арганізатары прапаноўваюць адмыслова разгледзець пытанні гістарычнага, літаратурнага і царкоўнага краязнаўства. Асабліва ўвага таксама будзе нададзена неабходнасці папулярызавання краязнаўчых і краіназнаўчых ведаў у бібліятэках, музеях, архівах, выдавецкай прадукцыі, сродках масавай інфармацыі і інтэрнэт-прасторы.

Для ўдзелу ў кангрэсе запрашаюцца спецыялісты бібліятэк, музеяў, архіваў, навукова-даследчых арганізацый, адукацыйных устаноў, цэнтраў народнай творчасці, краязнаўчы-аматары, распрацоўшчыкі і вытворцы інфармацыйнай прадукцыі, прадстаўнікі грамадскіх і культурных арганізацый беларусаў у замежных краінах, іншыя зацікаўленыя асобы.

Ахвочым прыняць удзел у кангрэсе ў якасці слухача неабходна не пазней за 15 кастрычніка 2020 года прайсці анлайн-рэгістрацыю. Для ўдзелу з дакладам, акрамя гэтага, неабходна высласць файл з тэкстам дакладу па электроннай пошце secretar@nlb.by не пазней за 20 верасня 2020 года. Прамаюцца арыгінальныя работы, якія маюць навуковае і прыкладнае значэнне. Матэрыялы плануецца апублікаваць да пачатку работы кангрэса.

Больш падрабязна пра змены ў працы кангрэса і патрабаванні да афармлення дакладаў можна даведацца з інфармацыйнага ліста на партале бібліятэкі — nlb.by. Праграма і спасылка на вэб-сайт трансляцыі кангрэса будуць даступнымі напярэдадні правядзення мерапрыемства.

K

Унікальныя кніжныя выданні і архіўныя дакументы папоўнілі фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Адзін з найбольш дарагіх і цікавых экзэмпляраў — прыжыццёвае выданне Мялецця Сматрыцкага, у ліку набытых рарытэтаў — найкаштоўнейшы рукапіс татар Беларусі — хамаіл, напісаны на беларуска-польскай мове арабскімі літарамі.

Надзея КУДРЭЙКА / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Рарытэтныя выданні ўзбагацілі нацыянальную “кніжніцу”

Твор Мялецця Сматрыцкага
Exthesis abo expostulatia...
(Львоў, 1629 год).

Хамаіл. Рукапіс беларускіх татар XIX стагоддзя.

Твор “Exthesis expostulatia...” Мялецця Сматрыцкага, архіерэіскапа Полацкага, быў выданы ў Львове ў 1629 годзе яшчэ пры жыцці аўтара — знакамітага філologa, царкоўнага і грамадскага дзеяча. Кніга надзвычай рэдкая і адзіная з вядомых нам у Беларусі. Асобнік, што цяпер патрапіў у Нацыянальную бібліятэку Беларусі, прадстаўляе цікавасць як помнік кніжнай культуры XVII стагоддзя ўсходнеўрапейскага рэгіёна і культурнай спадчыны былой Рэчы Паспалітай.

Хамаіл — рукапіс беларускіх татар XIX стагоддзя — гэта малітоўнік, зборнік малітваў на арабскай мове з тлумачэннямі на беларускай мове арабскай графікай. Меркаваны час стварэння — 1842 год (паводле калафона перапісчыка). Хаця на помніку на заднім фарзацы (адпаведна татарскаму парадку чытання) і прысутнічае надпіс “1836”, аднак дакладную дату з’яўлення рукапісу вызначыць не ўдалося. У зборніку можна прачытаць каляндарна-астралагічныя, знахарскія і іншыя тэксты на арабскай, шорскай, беларускай і польскай мовах арабскай графікай. На верхнім фарзацы захаваліся кірылічныя запісы імянаў уладальнікаў — Ібрагіма Беганскага і Адама Радкевіча з Мількуноў (цяпер вёска — в. Мількунь Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці). Гэтая кніга мае значную каштоўнасць як помнік шматмоўнай і шматканфесійнай культуры Беларусі, акрамя таго яна ўяўляе з сябе вельмі цікавае выданне для мовазнаўцаў — славістаў, шоркалагаў, арабістаў, а таксама для гісторыкаў, культуролагаў і рэлігіязнаўцаў.

Да таго ж, Нацыянальная бібліятэка Беларусі атрымала і цэлы комплекс архіўных дакументаў з розных рэгіёнаў Беларусі. Абсалютна ўнікальнымі з’яўляюцца дзве граматы каралёў польскіх і вялікіх князёў літоўскіх — Сігізмунда Вазы і Уладзіслава IV, якія ўладарылі на мяжы XVI—XVII стагоддзяў. Адзін з іх — рукапісны дакумент “Прывілей Жыгі-

монта III Вазы ад 27 лютага 1617 г. Мінскаму ўніяцкаму манастыру (у асабе ігумена Афанасія Пакосты) на выраб мёду, утрыманне шпітала і млына на р. Свіслач” на старабеларускай мове. Захаваўся нават подпіс караля Жыгімонта III Вазы і пячатка канцлера. Падобна на тое, што раней “Прывілей” захоўваўся ў калекцыі беларускага роду Тышкевічаў у маёнтку Чырвоны Двор Ковенскага павета (зараз вёска Раўдундварыс Каўнаскага раёна Літоўскай Рэспублікі). Фондушовае дакумент на ўтрыманне манастыра ў Мінску мае безумоўна каштоўнасць і выбітнае значэнне для Беларусі як прыклад арыгінальнага гістарычнага дакумента, прававога акта з адлюстраваннем прававых адносін між дзяржавай і царквой. Ён адлюстроўвае працэс замацавання ўніяцтва ў Мінску у першай трэці XVII стагоддзя і паступовы пераход былых прывілеяў арганізацый пад кантроль уніяцкіх іерархаў.

Значнай каштоўнасцю з’яўляецца “Грамата караля і вялікага князя Уладзіслава IV дамініканскаму манастыру ў г. Гродна ад 6 чэрвеня 1633 года” з павярджэннем дарэнняў, зробленых яго заснавальнікамі Фрэдэрыкам Салетам і Хрысцінай Пацей (Гродна, 8 чэрвеня 1633 г.). Дакумент на лацінскай мове зафіксаваны на пергаменце і падпісаны ўласнай рукой Уладзіслава IV (1595—1648) — гэта

Дакументы Даўгінаўскай царквы Вілейскага павета і благачынная Літоўскай епархіі.

каралеўская канфірмацыйная грамата на маёмасць і прывілей гарадзенскага манастыра дамініканцаў у Гродна. Падобныя дакументы рэдкія для айчынных збораў і антыкварнага рынку, што надае ім адметнае значэнне. А гэтая грамата прадстаўляе цікавасць для вывучэння гісторыі Гродна і адносін царквы і дзяржавы ў Рэчы Паспалітай.

Яшчэ некалькі адметных дакументаў, нованабытых Нацыянальнай бібліятэкай, варта згадаць — напрыклад “Шлюбныя вобыскі” за 1841—1844 гады. Скрудэлінскай Пакроўскай прывілеяўнай царквы Зельбурскага ўезда Курляндскай губерні (цяпер мястэчка Скрудэліна ў сучаснай Латвіі) і прывілеяўнай Свята-Троіцкай Даўгінаўскай царквы Мінскай губерні (сучасная Беларусь) за 1881—1893 гады, 1904—1913 гады. Шлюбныя вобыскі — дакументальнае ўвасабленне распаўсюджанага з XVI стагоддзя і да сярэдзіны 1920-х гадоў звычайна так званага “вобыска шлюбнага” на нашых землях і на тэрыторыі ўсёй Расійскай Імперыі. Дакумент запяўняўся ад рукі ў спецыяльнай кнізе (яе выдавала епархія) і фіксаваў персанальныя звесткі заручаных, якія збіраліся і вывалялі духоўнымі служачымі перад царкоўным шлюбам, каб пазбегнуць кананічных парушэнняў.

K

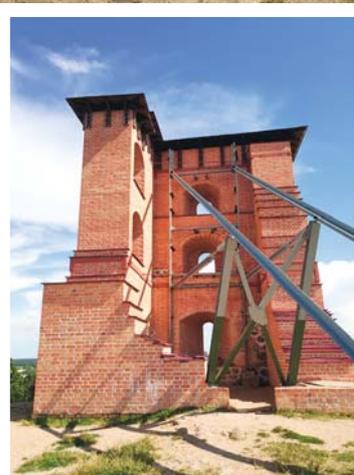
У першыя дні жніўня наш супрацоўнік, які ў гэты час знаходзіўся ў адпачынку, даслаў на рэдакцыйную пошту фотаздымкі Наваградскага замка. Нашага калегу ўразіла смецце на тэрыторыі нацыянальнай святыні, графіці хамскага зместу на старажытных камянях і тое, што па руінах старажытнай вежы турысты гойдаюць як па скаладроме, што небяспечна і для жыцця экстрэмалаў, і для захаванасці помніка дойлідства. Мы з жонкай якраз збіраліся ў Гродна і вырашалі па дарозе заехаць у Навагрудак, каб праверыць наколькі той крык душы адпавядае рэчаіснасці.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ /
Фота аўтара

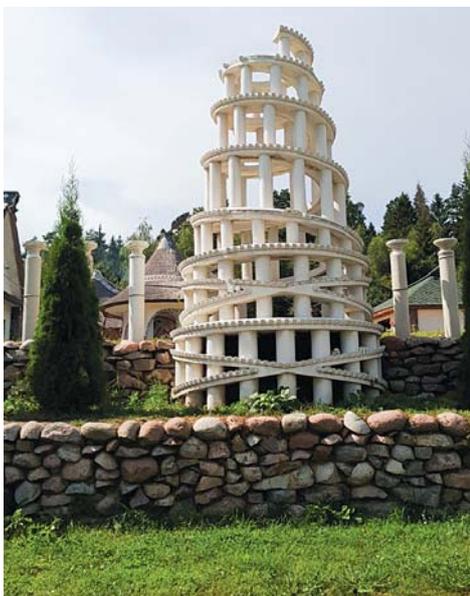
Апошні раз у гэтым горадзе я быў яшчэ ў 90-я. Так што мне было цікава, як змяніўся горад з тае пары. Тым больш, што я сачыў за дыскусіяй пра тое, наколькі карэктным было змяшчаць адну з вежаў замка ў “футурал” з сучаснай цэглы. Адны казалі, што гэта была адзіная магчымасць захаваць яе ад неабмежаванага разбураўня - маўляў, каб не той “футурал”, застаўся б ад яе адзін падмурак. А ім адказваюць, што ў выніку рэалізацыі такога праекта кансервацыя ў значнай ступені знішчаны рамантычны вобраз Наваградскага замка, што варта было рабіць не тое, што лягчэй і танней, а ўключыць галаву і пашукаць рашэнне, якое не толькі б мінімізавала іміджавыя страты, а яшчэ і ўзбагаціла б візуальны вобраз замка, горада, нашага Сярэднявечча.

Гэта нагадвае мне старую дыскусію пра падаючую Пізанскую вежу. Яе і выпрастаць прапаноўвалі, і падпорку пад яе падставіць, і падмурак з дапамогай складанай інжынернай ўмацаваць. А самі жыхары Пізы на такія прапановы адказвалі, што не дадуць рэалізаваць ніводны з праектаў, які б пазбавіў вежу яе аўтэнтычнасці. Хай яна ўрэшце рэшт нават абрынецца, і потым яны будуць паказваць турыстам яе руіны, чым дапусціць каб вежа перастала быць такой як ёсць. Ментальныя, іміджавыя страты лічыліся больш значнымі, чым матэрыяльныя. І па сёння вежа стаіць. Хістаецца, але не валіцца.

Магчыма нам пашчасціла, і на момант нашага з жонкай наведвання замка там прыбралі. Прынамсі, смецце вока не муліла. І экстрэмаў не было. А вось

Навагрудак і сядзіба-фэнтэзі ў ваколіцах горада.

Вяртанне ў Навагрудак

ад вежы “ў футурале” ў мяне дваістае ўражанне. Памятаю, як маляваў яе, калі вучыўся ў “Глебаўцы”. Той вобраз занатаваны ў маёй памяці, і мне шкада яго губляць. Але час ідзе, і ўсё змяняецца. Вось і Наваградск змяніўся... Тое, што ёсць, трэба прымаць як факт і думаць пра будучыню Наваградка. Замак быў і застаецца ягоным цэнтрам — горадаўтваральным і ментальным. Калі Беларусі спатрэбіцца моцны сімвал сярэднявечнай дзяржаўнасці, замак адноўяць па карцінах, навуковых версіях і нават па фантазіях, і скажучь, што так і было.

Прыкладаў аднаўлення сакральных для нацыянальнай свядомасці помнікаў гісторыі і дойлідства фактычна ад падмуркаў хапае. Самыя блізка нам — гістарычны цэнтр Варшавы і Трокскі замак пад Вільняй. Можна і ў нас, калі вернем гістарычнае аблічча Гродзенскім замкам, дойдзьце рукі і да Наваградка, першай сталіцы Вялікага Княства.

Сённяшні Наваградск моцна адрозніваецца, прынамсі — вонкава, ад горада, які я памятаю. Адрэстаўраваныя і дзейнічаюць усё храмы, горад мае карцінную галерэю, парк і скверы ўпрыгожаны докартажуйнай пластыкай на гістарычную тэматыку. Знакам новага часу ў Наваградку для мяне з’яўляецца помнік мясцовым хлопцам, што загінулі ў Афганістане. Пастаўлены ён побач са знакам ушанавання памяці палеглых у Вялікай Айчыннай. Хоць Афганская вайна належыць савецкай гісторыі, помнік “афганцам” выкананы ў стылістыцы несавецкай. Тут і Анёл, і праваслаўны Крыж, і галоўнае — адсутнасць пафасу. Проста боль страты. Новае духоўнае рэалі, але і пераёмнасць гісторыі захоўваецца.

А яшчэ ў Наваградку ёсць помнік Уладзіміру Высоцкаму. Падарыў яго гора-

ду мясцовы жыхар, фанат творчасці барда. На Наваградчыне здымаўся фільм “Сыны ідуць у бой”. Высоцкі пісаў для яго музыку і пэўны час жыў у мясцовай гасцініцы.

Уладзімір Высоцкі — эпізод у гісторыі горада, а вось Адам Міцкевіч — эпоха. Помнік геніяльнаму земляку стаіць тут з 1992 года. Гэта адна з лепшых манументальных работ Валер’яна Янушкевіча. Помнікі паэту стаяць яшчэ у Вільні, Варшаве, Парыжы, Львове, а самы лепшы — наш. Я ў гэтым абсалютна ўпэўнены. А вось асяроддзе, у якім ён знаходзіцца, трэба дацягнуць да ўзроўню скульптурнага шэдэўра. Гэта не нармальна, што ён стаіць на фоне нейкага забора. Хоць бы дрэвы пасадзілі, каб той забор прыкрыць. І яшчэ вельмі недарэчна прымацаваны на помнік ахоўны знак — шыльдачка, якая сведчыць, што аб’ект унесены ў Спіс культурна-гістарычных каштоўнасцяў краіны. Надта ж ён кідаецца ў вочы і, скажам шчыра, разбурае гармонію помніка. Знак той проста неабходна перанесці на такую кропку пастанента ці побач з пастанентам, каб ён не муліў вока.

Яшчэ да наваградскіх уражанняў дадам, што горад зручны для жыцця, бо як і ў іншых паселішчах на захадзе нашай краіны тут усё, што трэба для жыцця, для ўтульнага побыту, у крокавай дасягалнасці. А вакол яшчэ і цудоўная прырода.

Па дарозе ў Навагрудак спыніліся на кароткі час у мясціне пад назвай Літоўка. Праслаўленай праз Міцкевічаву паэму “Гражына. Літоўская апавесць”. Сюжэт: князь здраўдзіў краіне, прывёў на родную зямлю варажае войска, а жонка ягоная ўзначаліла барацьбу з акупантамі. Спыніліся, таму што зацікавіла нязвычайная архітэктура прыдарожнага аб’екта. Мы палічылі, што гэта кавярня альбо невялікая гасцініца. Аказалася ні тое, ні другое. Сядзіба-фэнтэзі. Пераказваць што гэта такое — цяжка. Трэба бачыць. Я азначыў бы гэта словам “прыкольна”. А побач з сядзібай павільён, аздоблены ў такім жа “фэнтэзійным стылі”. На ягоных сценах распісы паводле гісторыі князіні Гражыны. Не ведаю, ці добра гэта так мадэрніць Міцкевічаву старасветчыню, але запомнілася... І, дарэчы, сядзіба-фэнтэзі ўключана ў топ-спіс цікавостак Наваградскага краю.

Потым была мая любімая Гродна. Спачатку напружаная і трывожная, а потым прыгожа расквечаная колерамі нацыянальных сцягоў. Але гэта ўжо іншая гісторыя.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Людміла БРЖАЗОЎСКАЯ, народная артыстка, балетмайстар-рэжысёр Вялікага тэатра Беларусі:

— Я была адной з яе самых першых вучаніц. І заспела яе на сцэне, бо некаторы час, як яна да нас прыхадала, яна была салісткай і адначасова выкладала. Памятаю, як убачыла яе ў “Спячай прыгажуні”. Яе Аўрора была вельмі кранальнай і пяшчотнай, скарала тэхніка выканання, алточанасць кожнага руху. І гэта не дзіва: яна ж вучылася ў тагачасным Ленінградзе, а тамгэйшая вагануўская школа была і застаецца эталонам харэаграфічнай класікі. Памятаю, як яна ўпершыню прыйшла да нас — разам з Уладзімірам Бурцавым, які ёй дапамагаў, і яны ўзяліся за нас, што называецца, “у чатыры рукі”. Гэта было так выдатна! Яна ўсю сябе аддавала нам, і ўрокі атрымліваліся цікавымі, насычанымі. Кожны — як сапраўднае свята. Яна была добрым, прыстойным чалавекам, усё тлумачыла, ніколі не лялася. З ёй мы дабіліся папраўдзе высокіх поспехаў. Доказам — хаця б тое, што ледзь прыйшоўшы ў тэатр, я аразу станцвала Сольвейг у “Пер Гюнге”, які ставіў тагачасны галоўны харэограф Атар Дадзішкіліні. Потым пайшлі цэнтральныя парты ў ягоных пастаноўках “Рамэа і Джульета”, “Спартак”, пазней — у балетах Валянціна Елізар’ева. А пачаткам усяму гэтому была менавіта яе праца і школа.

Яна перадавала нам усё, чым валодала сама. На выпускным іспыце я танцавала “Паміраючага лебедзя” на музыку Сен-Санса, Чорнага лебедзя з балета Чайкоўскага — знакамітае па-дэ-дэ з 32-га футэа, і “Шапэніюну”. Усё гэта было і ў яе рэпертуары. Ды яна не вымушала капіраваць сабе — наадварот, настройвала на пошук уласнай індывідуальнасці. Мне заўжды бліжэй была лірыка, і той жа “Паміраючага лебедзя” быў маймі візіўкай цягам усёй кар’еры. А вось Савельева яго танцавала нячаста, ёй бліжэй былі тыя ж футэа, шпосці бліскуча тэхнічнае. Яе партнёрам быў Валянцін Давыдаў, разам яны нават ездзілі на конкурс у Варну.

Я ёй бясконца ўдзячна за усё. І не я адна. Пазней яна брала навучаць дзяўчат больш маладых, працавала з імі з першага класа да выпускнога. І стварыла тую балетную школу, з якой выходзяць зоркі. Дарэчы, гэтым можа пахваліцца не толькі Беларусі. У савецкія часы яе выхаванкі былі шырока запатрабаваны ў Расіі, Украіне, іншых рэспубліках, палі — у далёкім замежжы. Таму можна гаварыць пра ўплыў яе школы на працяг лепшых традыцый і развіццё балетнай класікі ў многіх рэгіёнах.

Яе Аўрора была кранальнай

Народная артыстка Беларусі, знакамітая балерына і выдатны педагог Ірына Савельева, якая днямі пайшла з жыцця, пакінула пра сябе самую светлую, добрую памяць. Успамінамі пра тое, як яна танцавала, вучыла, выхоўвала, якім чалавекам была, дзеляцца яе калегі і былыя вучні, якія працуюць у Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі.

Ташцяна ШАМЕТАВЕЦ, заслужаная артыстка Беларусі, загадчыца трупнага балета Вялікага тэатра Беларусі:

— Я была сярод тых, хто патрапіў да яе аразу, як яна скончыла ўласную танцавальную кар’еру і пачала займацца ўжо выключна выкладаннем. Нават цягам таго, як мы займаліся ў яе ўсе галы сваёй вучобы, можна было прасачыць, як яна развівалася, удасканальвалася як педагог. Мы выпускаліся ў 1979 годзе, і хаця ў тэатры вакансій было небагата (маглі ўзяць усяго адну — дзвюх яе выхаванак), узялі ўсіх пяцірач, па-за штатам. І ўсе сталі вядучымі артысткамі. Гэта тычылася не толькі нас, але і практычна ўсіх, каго яна навучала. Сярод тых, хто апынуўся ў замежжы, — Паліна Русецкая, Свяцілана Пясецкая, Вольга Бурынчук.

Выкладчыкам яна была патрабавальным, вытрымлівала ў класе неабходную дыстанцыю. Але сама прадумвала харэаграфічныя камбінацыі і заўсёды паказвала іх сама, прычым у поўную сілу. Ці ж можна пасля гэтага не старання? Тым больш, што вучыла яна вельмі добра, усім дала выдатную акадэмічную форму, добрую пластыку рук.

Мы дзеці таго пакалення. Памятаю, калі нас прынялі ў камсамол, для нас гэта было такім ішчэем і гонар, што мы ад радасці “завалілі” да яе ў гасці. Была вельмі цёплай атмасфера, яна частавала нас пірагамі і мы вярні задушэўныя размовы.

Мы тады былі яшчэ “маленькімі”, не запыкліваліся на тым, што можна есці, а што нельга — і “трэскалі” тыя пірагі за абедзве шчакі. Пірагі былі яе фірменнай стравай, яна гатавала іх з самым розным начынем — смаката! І як чалавек была графічна сумленным, адкрытым, гатовым заўжды прыйсці на дапамогу.

Вольга ГАЙКО, народная артыстка Беларусі:

— Нашу першую сустрэчу з ёй я не памятаю. Яна прыйшла да нас, калі мы вучыліся ў 6-м класе. Змена педагога для дзяцей — гэта заўсёды складана. Але яна закахала нас у сябе літаральна з першага погляду, і гэтую любоў мы пранеслі праз усё сваё жыццё. Яна стала для нас ідэалам, непарушным аўтарытэтам — і ў прафесіі, і ў жыцці. Нікога не хачу пакрыўдзіць, але і дагэтуль я лічу яе лепшым педагогам.

У класе панавала строгае дысцыпліна, здаровая канкурэнцыя. Але ж яна не селла паміж намі варажасці — толькі сяброўства. Выхоўвала вынослівасць, упартасць — і разам з тым часта жартавала, давала пабляжкі: маўляў, а дайце крыху раслабіцца — і правядзе больш лёгкі ўрок, чым звычайна.

Вучыла выяўляць характар, адстойваць свае інтарэсы. Памятаю, аднойчы мне далі вучыць нейкую Варыяцыю, я ўрадавалася, але потым яе ў мяне раптоўна забралі — без тлумачэння прычыны, аддалі іншай дзяўчыцы, якая вучылася ў іншага педагога. Я “праглынула” сваю крыўду,

Фота прадастаўлены Вялікім тэатрам оперы і балета

Ірына Савельева.

Ірына ЯРОМКІНА, народная артыстка Беларусі:

— Ірына Мікалаеўна была тым чалавекам, якога паважаш. Звалася б, звычайнае слова — паважаш, але насамрэч ім сказана вельмі многа. Яна змагла так сябе паставіць з намі, вучнямі, што мы яе — любілі. І адначасова — паважалі. Як гэта спалучалася? Вельмі проста. Многія педагогі, зларэцца, аразу імкнуцца ўнушыць страх: маўляў, інакш ніякай дысцыпліны не будзе. А мы сваю выкладчыцу не баяліся. Яна ўмела зацікавіць, лічыла вельмі важным, каб чалавек хацеў працаваць, удасканальвацца, каб у яго была матывацыя, заснаваная на жаданні, любові, натхненні. Але ж Ірына Мікалаеўна магла быць і строгай, прычым своечасова — там, дзе гэта патрабавалася. Вучыла нас быць моцнымі духам, не раскісаць, ставіць перад сабой мэту — і скіравана ісці да яе.

Вучыла найперш сваім уласным прыкладам. Мела свой жаночы гонар. Не ганарылася, а менавіта гонар. Паважала чужыя меркаванні, але адстойвала свае. Многія схільны паддавацца чужым уплывам, ісці за тымі, каго большасць, здраджваць самому сябе: маўляў, я думаю інакш, але ж астатнія мяне наўрад ці падтрымаюць — значыць, я буду, як усе, так прасцей. Дзя я такое было немагчыма.

Колькі добрых спраў яна зрабіла! Калі ў кагосьці ўзнікала нейкая непрыемнасць, камізіям з-за ўпартасці (а не трэба забываць, што падлеткі — гэта і пераходны ўзрост, і юначы максімізм), яна заўсёды ставілася на бок вучня, дапамагала вырашыць праблему. За кожнага была гарой, выратоўвала нават тых, каго збіраліся адлічваць. Калі бачыла, што чалавек хоча працаваць, адстойвала яго, забірала ў свой клас, выхоўвала.

Лічыла, што ў любові творчай прафесіі — усе канкуруюць паміж сабой. А яна навучыла нас сябраваць. Называла нас “братцы кролікі” — мы і дагэтуль так самі сябе называем.

хаця вельмі хацела тую Варыяцыю танцаваць і развівацца надалей. А Ірына Мікалаеўна кажа: “Ты павінна змагацца за тое, што належыць табе. Чаму ты прамаўчала?” Так яна выхоўвала нас як жанчын, шмат размаўляла з намі, дзяўчатамі, вучыла з гонарам несіць сабе па жыцці. Любімыя словы: “Падавайце сябе з апломбам”. Гэта тычылася і побегу, і прафесіі.

Выхаванак яе балетнай школы пазнаеш, адрозніш аразу. Яна прытрымлівалася больш “прахалоднага” піперскага стылю. Не цяпела густаўшчыны, жадання зайграваць з гледчачом, з усіх сіл яму спадабаша — любымі спосабамі. Не, для яе галоўным былі ўласна прафесійныя якасці, яна дала нам вельмі правільную пастаноўку ног, рук. Вялікую ўвагу надавала ступням, а балетны верх, рукі ўвогуле лічыла ўпрыгожаннем усяго танца. Іншымі словамі, прывівала той высокі акадэмізм, дзякуючы якому складалася наша жыццё ў балете. Мы памятаем гэта, будзем памятаць заўжды — і імкнемся перадаваць гэта наступным пакаленням.

Марына ВЕЖНАВЕЦ, заслужаная артыстка Беларусі, заснавальніца і кіраўнік Балетнай школы Вержавец:

— Ірына Мікалаеўна ўсім, каго навучала, дала дарогу ў прафесію, выхавала нас не толькі артыстамі і педагогамі, але і асобамі. І мы імкнемся працягваць тое, што яна ў нас заклала. Калі яна шпосці гаварыла, сумневаў ні ў кога

не было. Яна магла навучыць уласным прыкладам. Мела кожнага! Увесь наш клас, усе сталі прыма-балерынамі. Калі мы вучыліся ў 9-м класе, у яе здарыўся інфаркт, яе паклілі ў шпіталь. Мы яе, вядома, наведвалі, дык яна і там умудралася даваць нам урокі. А калі мы здавалі іспыт, раптам убачылі яе ў акне. Так настрой аразу ўзняўся! Уяўляеце, яна збегла са шпіталь і прыйшла нас падтрымаць.

Нас яна таксама заўсёды яднала, вучыла трымацца разам, падтрымліваць адзін аднаго і ў горы, і ў радасці, быць “у дыялогу”. Маленькі прыклад. Кожны з нас імкнуўся падарыць ёй букет — самы лепшы. А яна гаворыць: не, вы падарыце мне лепей адзін букет ад усіх — разам, вось ён і будзе самым лепшым.

Калі я заснавала сваю дзіцячую балетную школу, яна прыходзіла і да нас, глядзела ўсе нашы працы, была старшынёй камісіі. І кожную раніцу, становячыся да балетнага станка, мы ўсе яе згадваем. І будзем згадваць! Яе не стала, а я ўсю ноч не магла заснуць, у памяці ўсплывалі карціны за карцінай.

Калектыў Вялікага тэатра Беларусі смуткуе ў сувязі са смерцю выдатнай артысткі балета і педагога, народнай артысткі Беларусі, у 1959 — 1972 гадах вядучай салісткі Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Ірыны Мікалаеўны САВЕЛЬЕВАЙ (1931 — 2020). Яскравая прадстаўніца пецярбургскай харэаграфічнай школы, Ірына Мікалаеўна Савельева ўнесла неацэнны ўклад у развіццё айчынскага балетнага мастацтва. У кожнай партыі яна ўражвала гледачоў яркай індывідуальнасцю і бездакорнай тэхнікай. За некалькі дзесяцігоддзяў педагогічнай працы яна выхавала цэлы шэраг выдатных артыстаў, якія сталі гонарам беларускага балета. Мы выказваем шчырыя спачуванні родным і блізкім, калегам і вучням Ірыны Мікалаеўны Савельевай.

(Праця. Пачатак у № 33)

ДРУГОЕ ЎВАХОДЖАННЕ Ў ТУЮ Ж РАКУ

У 1991-м Барыса Луцэнку ізноў запрасілі ўзяць на сябе мастацкае кіраўніцтва Рускім тэатрам імя Горкага.

Ён вярнуўся з “пасагам”, як быццам ужо загалда падрыхтаваным: цэлым куфаркам новай драматургіі.

Аразу ж — спектакль па п’есе забароненага пры бальшавіках Дзмітрыя Меражкоўскага “Хрыстос і антыхрыст”: супрацьстаянне царэвіча Аляксея магутнаму і жорсткаму бацьку Пятру I (дуэт Аляксея Шадзько і Расціслава Янкоўскага). Спектакль развівае арёл цара, які “прасек акно ў Еўропу”, а з іншага боку, паказвае неабмежавага жорсткага чалавека сыназабойцам.

А далей луцэнкаўскія прэм’еры ішлі адна за адной. Нейкае вулканічнае выяўрэнне сцэнічных шэдэўраў!

Маючы завядзёнку распавядаць толькі пра тое, у чым сам удзельнічаў або чаму на свае вочы быў сведкам, згадаю толькі некаторыя спектаклі.

У 1992-м — “Амфітрыён”, мантаж фрагментаў антычных міфаў і легенд, п’ес і эсэ шматлікіх аўтараў. У выніку — найвыдатны, неверагодны, бліскучы спектакль!

Прызнаюся, меў у дачынненні да гэтай задумкі пэўны скепсіс. Насцярожваў мяне штамп “антычнасці”: мроілася дэкламацыя, нешта манументальнае, сумна-застылае... Але напярэдадні прэм’еры актёр Юра Казючыц пераконаў:

— Што вы! Гэта вясёлая камедыя, часам нават балаган з песнячкамі і жартамі. У мяне там галоўная роля... Заўтра спектакль — вось толькі не ведаю, ці здолею здабыць вам месцы.

Ужо наступным вечарам мы з жонкай і нашымі дзецьмі-падлеткамі сядзелі ў пятым шэрагу, побач з праходам. Забягаючы наперад скажу, што дзеці (якія ўжо вядома падраслі) у добрым настроі і дасюль напяваюць услед за Юрыем: “На дереве персики снова созрели в нашем саду...”

Уражаны спектаклем, я той жа ноччу напісаў Барысу ўдзячнае пасланне за неверагодна цудоўны спектакль, і ён палічыў магчымым вывесіць яго ў тэатры на дошцы аб’яў.

Часам Барыс Луцэнка працаваў са здаровым авантюрызмам (чаго не зробіш дзеля мастацтва!). У 93-м, дазнаўшыся пра Шылераўскі фестываль у Нямеччыне, падаў заяўку на пастаноўку спектакля

“Браты Моор” паводле “Разбойнікаў” Шылера, Яе прынялі, і спектакль быў пастаўлены вельмі хутка, хая амаль не існаваў у задуме. Глядзельную залу малой сцэны разгарнулі на 90 градусаў, дзея адбывалася ўздоўж бакавой сцяны, актёры з’яўляліся праз акно, забіраючыся па пажарнай лесвіцы — яны ж разбойнікі!

ТАЯМНІЦА “НЕВЯДОМАГА”

У 1997-м Барыс зрабіў сабе да 60-годдзя падару-

тэатральнымі пастаноўкамі, у 1981-м, ён зняў па гэтай п’есе фільм. Лепшая беларуская драматургія, лепшыя беларускія актёры, зонгі на купалаўскія вершы ў выкананні Уладзіміра Мулявіна!

А вось адзін вобраз — вобраз Невядомага — прызнаваўся мне Барыс, так і застаўся нявырашаным ні ў адной з трох работ. Нават пасля таго, як на гэтую, па сутнасці, не ролю, а эпізод, запрасіў ён актёра Анатоля Саланічына, паплечніка Андрэя Таркоўскага. Дарэчы, Саланічын у сярэдзіне 60-х

Барыс Луцэнка.

Таленавіты і непрадказальны

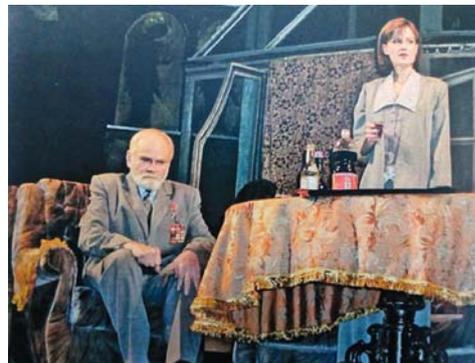
На здымках фільма “Раскіданае гняздо”.

Сцэны са спектакляў “Вечар яўрэйскага анекдота”...

...“Амфітрыён”...

...“У змроку”.

нак: паставіў “Раскіданае гняздо”. У фае стаяў макет аздаблення і сапраўдны воз з саломай. Артысты рускага тэатра ігралі на мове арыгінала: па-беларуску.

Бывае, што нейкая тэма вярзціць творцу луху ўсё жыццё. Пра нешта падобнае казаў мой сябра Міша Козакаў, які да “Пікавай дамы” звяртаўся не раз: і чытаў, і ставіў, і экранізаваў, і нават тлумачыў мне апісаньня Пушкіным картачныя камбінацыі. Але незадоўга да смерці прыняўся: “Гэтая сукца графіня мяне не адпускае”.

Тое адбылося і з маім паплечнікам і суаўтарам Барысам Луцэнкам: “Раскіданае гняздо” ў Купалаўскім тэатры, праз 30 гадоў у Рускім. А паміж

уваходзіў у трупу нашага Рускага тэатра і быў здатны выглядаць на экране таямніча і шматзначна. Але ж і ў фільме незразумела: хто ж ён, той Невядома? Каго меў на ўвазе Купалаў?

І вось, пасля трох вяротаў да “Гнязда”, рэжысёр “прозрел”:

— “Невядомы” — гэта Хрыстос! Разумееш? Тады ўсё становіцца ясным! — літаральна крычаў узрушаны Барыс.

ДАНАТАС У ЯКАСЦІ ПРЭЗЕНТА

У 1998-м — ізноў “Гамлет” з тым жа трапяткім Юрыем Казючыцам.

Ролі Клаўдзія і здані бацькі Гамлета рэжысёр аб’яднаў. Такое “раздзяненне” асобы мог сыграць

толькі выдатны актёр. Такі ў трупе быў: Расціслаў Янкоўскі.

Сцэна аголеная ажно да задняй цаглянай сцяны, да якой высока ўверсе прымацаваны каласнікі. Народны артыст СССР Янкоўскі, якому неўзабаве стукне 70 гадоў, носіцца па гэтай пустой прасторы, потым па пажарнай лесвіцы праз прыступку ўзлятае на тыя каласнікі і адтуль саслізгае на сцэну!

У 2000-м Луцэнка спатоліў сваё даўняе жаданне: паставіў сатыру Эрдмана пад назвай “Патрабуецца самазабойца” з Аляксеем Шадзько ў ролі Падсякальнікава. Нядаўна з нейкай нагоды я перагледзеў відэазапіс спектакля — і зноў захапіўся прдумкамі рэжысёра ды манерай выканання.

Неўзабаве ў мастацкага кіраўніка ўзнікла новая задача. Трэба было загрузаць Янкоўскага, які з амплуа герояў паступова пераходзіў на ўзрастае вяршыні ролі. На малой сцэне ён сыграў мноства сталых персанажаў: у “Вячэрэ” з Ю. Сідаравым, у “На Залатым возеры” з Клімавай, а потым з Б. Масумян. На асноўнай сцэне Барыс ставіць “на Янкоўскага” “Перад захадам сонца” Г. Гаўптмана. Чарговы трыумф, які падзялілі актёр і рэжысёр!

Пастаўленая ў 2000-м “Опера жабракоў” (паводле п’есы Б. Брэхта “Трохграшовая опера”) некалі прынесла рэжысёру і тэатру вялікі поспех — а цяпер выклікала досыць стрыманыя водукі і ня-

доўга пратрымалася на афішы.

Затое доўга трымаўся мюзікл Аляксея Еранькова “Анджэля і іншыя” па матывах А. Пушкіна. Пастаноўка стала стымулам і школай для пашырэння музычных магчымасцяў выканаўцаў.

Падчас спектакля “Вольны шлюб” Барыс выходзіў у залу і наўпрост запытваў у глядачоў: як ім пажадана развіваць надальей сюжэт, як павінны паступаць персанажы?

Спектакль “Яўрэйскія анекдоты” Луцэнка паставіў на малой сцэне. Квіткі каштавалі дорага, бо ў час спектакля падавалі кілішкі каньяку. А потым, у верасні 2001-га, Барыс запрасіў мяне ў Вільню: у тамтэйшым Рускім тэатры ён таксама паставіў “Яўрэйскія анекдоты”.

Зрокава памятаю сцэну тэатра, застаўленую чамаданамі, персанажаў з нашымі на адзенне жоўтымі шасцікутнымі зоркамі - дзеі адбываюцца ў гета. Героі спектакля, каб нека зменшыць пакуты і не ўзгадваць пра незабэжны канец жыццёвага шляху ў пячы, расказваюць анекдоты... Так выявілася жыццёўспрыманне Луцэнкі: вяселісь у абстаноўцы трагедыі.

Я падрыхтаваў яму тры прэзенты, якія ўручыў у дзень прэм’еры: 16 верасня, якраз у дзень яго нараджэння — так ужо супала.

Па-першае, прывёз свежы нумар газеты “Культура” з маім артыкулам пра яго.

Па-другое, купіў кавун, на якім сцэнаграфам старанна выразаў досыць вялікі віншавальны тэкст.

А па-трэцяе — запрасіў з Панявежыся Данатаса Баніёнса. Усе ў тэатры былі здзіўленыя і ўзрушаныя — як жа, неспадзяванка: сусветнавядомы Народны артыст СССР раптам наведваў Рускі тэатр!

Барыс быў крануты маёй увагай і прэзентамі, узрушаны наведваннем прэм’еры артыстам з сусветнай славай... Нерваваўся... Нерваваўся... Нерваваўся... Данатаса.

На банкете, які наладзіў дырэктар тэатра В. Тарасай — былы барабанчык і трубака слаўтага віленскага джазавага трыа, дзе ён траў з Ганеліным і Чэкасіным — Баніёнс спектакль ухваліў. А крытык ён патрабавальны і жорсткі. Што ж, і на разгром, і на ласку літоўскага майстар меў права.

Сёння я сумую, што Барыса з намі няма. Ён заўсёды фантазіраваў ідэямі, новымі прыёмамі тэатралізацыі, Луцэнка прагнуў чагосьці новага і арыгнальнага.

Уладзімір АРЛОЎ,
кінарэжысёр

Працяг —
у наступных нумарах “К”.

У бурлівы і пераломны час, які ўсе мы перажываем у гэтым жніўні, “К” не пакідае без увагі лісты нашых падпісчыкаў, ад раённых і абласных устаноў культуры з распедамі пра падрыхтаваныя ім падзеі, пра мясцовыя святы, выстаўкі і канцэрты. Усім чытачам газеты прапануем невялічкі агляд таго, чым з намі падзяліліся.

Надзея КУДРЭЙКА

Немагчыма не заўважаць, як у ста-сунках з нашым выданнем найбольш актыўныя ўстановы культуры Гродзенскай вобласці. Ці ў іх больш падзей адбываецца, ці яны проста больш даведаныя ў такіх актуальных у сучасных рэаліях public relations — сувязях з грамадствам. Заклікаем браць прыклад і іншыя вобласці — раскажыце нам, што ў вас адбываецца, і пра гэта даведваемся ўся краіна.

РУШЫМ НА ГРОДЗЕНШЧЫНУ

У аграгарадку Ракавічы Дзятлаўскага раёна акурат пасля Мядовага Спасу, які 15 жніўня адзначалі праваслаўныя хрысціяне, прайшло Свята мёду. Яго ўдзельнікі, як нам пішуць, “славілі пчол і частаваліся мёдам” — на пляцоўцы перад Домам культуры сабраліся сем’ямі мясцовыя жыхары і тыя, хто любіць прыязджаць на лета ў Ракавічы. Да Свята мёду быў прымеркаваны турнір па валеіболе сярод аматарскіх каманд, пераможцай якога стала каманда “Молдзь”. Красамоўныя назвы і ў двух іншых прызёраў — “Дружба” і “Добрыя малайцы”. Акрамя таго са сцэны ўрачыста былі падведзены вынікі ліпенскага конкурсу дзіцячых малюнкаў “Рознакаляровы свет”. Дыпламам першай ступені ўзнагародзілі Анастасію Іовец і Анастасію Лях за сумесны малюнак, другое месца падзялілі Арына Мяслюгі і Аляксей Буры, трэцяя прэмія — у Дзяніна Мяслюгі. Тральшчыную выставу-продаж зладзіў раённы Цэнтр рамёстваў. Свята мёду атрымалася вельмі салодкім — пачастункаў ад каларытнай Пчалы хапіла на ўсіх.

У аграгарадку Ракавічы Шчучынскага раёна адбылося традыцыйнае свята ў гонар цудатворнай Ракавіцкай іконы Божай Маці. Гэтая ікона адна з нешматлікіх беларускіх мясцова ўшанаваных выяў Маці Божай. Паводле падання, святы абраз быў яўлены пану Макрэцкаму, на сродкі якога потым і быў узведзены храм непадалёк ад месца аслухання іконы. Дзева Марыя загадала пану выйсці да невялікай рачулі і прыняць ікону, што плыла па вадзе.

Працавітая і спеўная Беларусь

На здымках:

- 1 Харэаграфічная замалёўка дзіцячага танцавальнага калектыву “Зальвяначка”.
- 2 Выпробаванне свайго вянка ў Яшчара.
- 3 “Граніт-Агра”: на свяце дажынак.
- 4 У Ракавічах славілі пчол і частаваліся мёдам.

На месцы яўлення іконы пасля забіла крыніца.

Супрацоўнікі Ракавіцкага Дома культуры да свята падрыхтавалі выставу рэспрадукцый ікон Божай Маці і літаратурна-музычную кампазіцыю “Для цябе кветкі і песня, мая Багародзіца”, з канцэртнай праграмай выступілі народны ансамбль духоўнага спеву “Перамяненні” Шчучынскага раённага Цэнтра культуры і народнай творчасці.

ХЛЕБ НОВАГА УРАДЖАЮ

Жнівень коішчада восені, і надыходзіць час ушаноўваць людзей працы. Так на пляцоўцы ў цэнтры аграгарадка Круцілавічы Дзятлаўскага раёна Гродзенскай вобласці віталі працаўнікоў ААТ “Граніт-Агра”, якія былі занятыя на жніўне-2020. Як нам пішуць з Дзятлаўскага раённага Цэнтра культуры: “Хлебны каравай” гаспадаркі аказваўся сёлета як ніколі важкі. ААТ “Граніт-Агра” атрымала 16 788 тон зерня пры сярэдняй ураджайнасці 54,7 цэнтнера з гектара. Рапсу намалочана 1987 тон, а з кожнага гектара — па 49,7 цэнтнера”. Удзельнікі жніва прайшлі вялікай урачыстай калонай, а на пачатку ўрачыстасці іх павітаў настаіцель храма Нараджэння Прасвятой Багародзіцы гарадскога пасёлка Наваель-

ня праітэрэй Валерый Мануйла (ён жа і благаслаўляў на жніво). Па хрысціянскай традыцыі быў асвечаны хлеб новага ураджая. За музычную частку свята адказаў запрошаны з Мінска шоу-балет “На грані”.

ЖАЛУДОК ДЗЯЙСНЯЕ МАРЫ

У гарадскім пасёлку Жалудок Шчучынскага раёна Гродзенскай вобласці 16 жніўня прайшоў Фестываль кветак “Жалудок здзяйсняе мары”, прысвечаны Году малой радзімы, а таксама 75-годдзю Перамогі. Наталля Гардзейчык, вядучы метадыст Шчучынскага раённага Цэнтра культуры, піша: “У брэндывым мерыпрыемстве, якое ўжо стала візіткай Жалудка, прынялі ўдзел прадпрыемствы, установы, сельсаветы, фермеры, рамеснікі і проста кветкаводы-аматары. Адна з асноўных ідэй і задач Фестывалу кветак — прапаганда турыстычнага патэнцыялу і інвестыцыйнай прывабнасці Шчучынскага раёна”. На фестывальнай пляцоўцы была аформлена выстаўка “Спазнай наш край”, а свае крэатыўныя ідэі ўдзельнікі фестывалу рэалізавалі ў шматлікіх конкурсах: кветкавых кампазіцый “Навокал кветкі зоркі запалілі”, кветкавых касцюмаў “Нам

летні час дзівосны цуд стварыў”, “Сакрэты майстроў карвіну” (карвінг — гэта мастацкая рэзка па садавіне і гародніне), букетаў “Прыемна для душы краса зямлі”, вяночкаў “Радасна швіці ў сонечным вяночку”, кампазіцый з саломы “Радасць і натхненне”. Відавочна, што крэатыўнасці не займаць і аўтару назваў конкурсаў. Пасярод гэтага кветкавага раю ўдзельнікі фестывалу забавлялі творчыя калектывы Шчучынскага Цэнтра культуры: народны ансамбль народнай песні “Сябрына” Жалудоцкага Дома культуры, народны ансамбль песні “Васільковая раніца” Васілішкаўскага Цэнтра культуры, салісты-вакалісты і нават саксафаніст з Гродзенскай філармоніі Алег Халудкін.

ЯШЧАР — НА ТЭЛЕЭКРАНАХ

На пачатку жніўня ў Пастаўскай сістэме культуры адбылася цікавая падзея: супрацоўнікі тэлеканала “Беларусь 3” прыехалі ў вёску Гута, каб падрыхтаваць новы выпуск перадачы “Жывая культура”, якая цалкам прысвечана немагчымым гісторыка-

культурным каштоўнасцям нашай краіны. Для вераснёўскай праграмы быў абраны найбольш рэдкі з вядомых на Беларусі — куляўскі варыянт народнай моладзевай гульні Яшчар у вёсцы Гута. Два гады таму гэтая гульня набыла статус гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь. “Яшчара” для тэлевізійнага эфіру падрыхтаваў фальклорны гурток Гуцкага сацыяльна-культурнага цэнтра. “Апаведна было абраць месца каля маляўнічых дэндропарка і Гуцкага возера, — піша нам метадыст Пастаўскага Цэнтра культуры Людміла Чатовіч. — Жанчы-

кампазітараў праз дзейнасць калектываў мастацкай творчасці — ансамбляў песні і музыкі.

Галоўны хормайстар АМЦНТ Дар’я Паўлючэнка раіць звярнуць увагу на ўмовы: для ўдзелу ў мерапрыемстве неабходна да 15 верасня бягучага года прадставіць арганізатарам якасны відэазапіс конкурсных нумараў. Так ансамбль песні рыхтуе два нумары ў суправаджэнні жывога гуку і без суправаджэння (а capella); ансамбль музыкі і песні — адзін вакальны нумар у суправаджэнні інструментаў або а capella, другі — інструментальны твор у “жывым” гучанні (народныя апрацоўкі, пажадана беларускія мелодыі).

Па выніках конкурсу лепшыя калектывы будуць адзначаныя Гран-пры і дыпламамі лаўрэатаў.

ВАСІЛКОВЫЯ СНЫ РАДЗІМЫ

І напрыканцы нашай сустрэчы “На людным месцы”

дзеля згадвання прыгажосці нашай краіны і дзеля прыгожага фотаздымка, што нам далася, прысвечу пару слоў канцэрту, падрыхтаванаму Зэльвенскім ЦКНТ. Канцэрт з назвай “Васільковыя сны Радзімы” адбыўся 8 жніўня ў парку гарадскога пасёлка Зэльва. Як цудоўна нам піша Таццяна Умарва, загалчык аддзела народнай творчасці: “Сапраўды, кветка-васілік з’яўляецца адным з сімвалаў нашай Радзімы і ўвасабляе сабой прайвагітасць беларускага народа, яго сінявокую чысціню, творчасць і таленавітасць, яго незалежнасць і міралюбнасць. Наша мясцовасць, як і ўся Беларусь, багатая сваімі азёрамі і лясамі, жытнёвымі палямі і духмянымі лугамі, выдатнымі краявідамі. Зэльвянчане свята берагуць гэтыя найважнейшыя каштоўнасці любімай нашай Беларусі. І заўжды памятаюць пра тое, што нас чакае на гэтай зямлі, — башкоўская хата, родная мова і любія сэрцу матчыны песні, якія гучалі на свяце ў выкананні ўдзельнікаў народнай эстраднай студыі “Этра” і народнага ансамбля песні і музыкі “Вясёлуха”. Адкрылася свята песняй “Васільковыя сны” з харэаграфічнай замалёўкай дзіцячага танцавальнага калектыву “Зэльвяначка”.

ЖУРАЎЛІНЫ ЗВОН

Пра яшчэ адзін конкурс, прыняць удзел у якім запрашаюць усіх землякоў, на хтёных творчасцю, раскажыце нам Андрэй Стручанка, намеснік дырэктара Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці. Упершыню праводзіцца абласны дыстанцыйны конкурс ансамбляў песні і музыкі “Жураўліны звон”, мэты якога: выяўленне і падтрымка таленавітых выканаўцаў і музыкантаў, папулярызацыя творчасці беларускіх аўтараў і

“Котчынская кадрыля”: брэнд Мастоўскага раёна

Апошнім часам вёска Котчына Мастоўскага раёна стала вядомай не толькі ў Гродзенскай вобласці, але і за яе межамі, дзякуючы яскраваму мясцовому танцу “Котчынская кадрыля”. Гэты мясцовы своеасаблівы танец спакон веку мясцовыя жыхары, як кажуць, перадавалі з нагі ў нагу. Але ж з цягам часу вёска састарэла, моладзь з’ехала, клуб закрылі... Можна, і зніклі б скокі з адметным мясцовым каларытам, калі б не перавандравала традыцыя ў суседнія Вялікія Азёркі.

Сельскі клуб “Азёркі” пераняў котчынскую кадрылю і цяпер удзельнікі фальклорнай групы “Вытокі” і дзіцячы фальклорны гурт “Крынічка” танчаць яе на розных вясковых святах, абрадах, мерапрыемствах і нават фэстах, паведамляюць з Мастоўскага раённага цэнтра культуры. Котчынская кадрыля, сярод іншых беларускіх танцаў, на першы погляд вылучаецца простым ха-

рактарам выканання, але з мудрагелістымі пераходамі. Выконваецца яна заўсёды выразна, весела, задорліва, зладжана, з іскрыстым народным гумарам. У кадрылі некалькі частак — кален, кожнае мае сваю назву, мелодыю, пэўны парадак рухаў. Кадрыль танчаць шэсць, а часам і больш пар. У 1960 годзе дырэктар Котчынскага Дома культуры Марыя Калбасенкава прысутнічала на хрысцінах дачкі Яўгеніі Брыгадзір — Ларысы. Там яна і ўбачыла гэты танец, які ёй вельмі спадабаўся, і яна вырашыла стварыць пры клубе танцавальны калектыў.

Ужо ў 1969 годзе Котчынская кадрыля пачала занава жыць і была прад-

эманстравана на занальным фальклорным аглядзе. З таго часу калектыў неаднаразова прымаў удзел як у раённых, так і ў абласных мерапрыемствах, аглядах. А ў 1971 годзе ў вёску Котчына прыехалі вядомы харэограф Іван Хвораст, пісьменнік Арсеній Ліс, Янка Брыль, Мікола Аўрамчык. Яны зрабілі апісанне танца і змясцілі яго ў кнізе “Беларускія танцы”.

Раней у кадрылі было 24 элементы і доўжылася яна больш за гадзіну. Але ў 1970 годзе, падчас абласнога агляду фальклору, удзельнікаў папрасілі выступіць на тэлебачанні і пасля гэтага народныя скокі скарацілі ўдвай.

Котчынскія скокі з адметным мясцовым каларытам.

Вельмі цікава назіраць, калі котчынскую кадрылю танчаць на фэстах трыма складамі. Кожная пара ўдзельніца па чарзе паўтарае рухі па прыпынку “ўсе за ўсімі”. Танцавальныя фігуры адасабляюцца адна ад адной музычнымі паўзамамі: “Мышка”, “Полька”. Іх колькасць можа быць большай ці меншай, у залежнасці ад фармату свята. Спачатку саліруе асноўны (дарослы) склад калектыву. Затым уступаюць старшакласнікі, а завяршаюць кадрылю самыя маленькія удзельнікі. Назіраць за дзеяй, здаецца, можна бясконца, а ногі самі рвуцца ў скокі.

21 верасня 2010 года Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь мясцовы танцавальны стыль “Котчынская кадрыля” ўключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь як узор немагчымай культуры з катэгорыяй каштоўнасці “А” (гісторыка-культурныя каштоўнасці, поўнааўтэнтычнасць і дакладнасць якіх безумоўныя і нязменныя).

Котчынскую кадрыль адрапілі ў новых пакаленнях. Дзіцячы фальклорны гурт “Крынічка” вывучыў гісторыю ўзнікнення танца і сам танец.

Дзеці з захапленнем выконваюць танец. Яны весела і жыва ў парах з дарослымі танчаць на святах, абласных фестывалях фальклору, аглядах-конкурсах народнай творчасці. “Котчынскую кадрылю” танцуюць і шматлікія сямейныя дынастыі.

Мясцовы танцавальны стыль пастаянна дэманструецца на розных святах, канцэртах і іншых мерапрыемствах абласнога, раённага і іншага ўзроўню. Неаднаразова Беларускае тэлебачанне запісвала фальклорныя праграмы з беларускімі песнямі нашай мясцовасці, пакінула і знакаміты танец ў выкананні трох пакаленняў.

Штогод у вёсцы Вялікія Азёркі ладзіцца фальклорнае свята “Па сцёжках спалчыны”, дзе заўсёды выконваецца, безумоўна, і “Котчынская кадрыля”.

Адным словам, танец “Котчынская кадрыля” жыве і ўжо доўгі час з’яўляецца брэндам Мастоўскага раёна. Сёння яго разлучае ўжо шостае пакаленне. Ад старэйшых жыхароў вёскі задорны танец пераходзіць да іх дзяцей. Дзеці ў сваю чаргу сталі больш цікавіцца спадчынай свайго роднага краю: з ахвотай спяваюць беларускія народныя песні, ведаюць і танцуюць беларускія народныя танцы, у іх больш яскрава пачалі развівацца артыстычныя здольнасці. Бо праз танец яны могуць дакранацца да духоўнай спадчыны, да народных традыцый і звычайў беларусаў.

Аднаўленне старажытнага аргана ў вёсцы Мядзведзічы стала штуршком для адраджэння культурнага жыцця на Ляхаўшчыне, што на Брэсччыне. Яшчэ нядаўна, амаль месяц таму, прэзентавалі цудоўны арган, і вось у Мядзведзічах прайшла “Летняя Акадэмія Трубы” — серыя майстар-класаў і канцэртаў, у якіх прымалі ўдзел студэнты розных музычных навучальных устаноў, а таксама ўжо сталыя музыканты.

30 ліпеня па 2 жніўня трубачы асвойвалі новыя кампазіцыі на інструменце. Дапамагаў ім у гэтым выкладчык Аляксандр Ахрэмка — магістрант Кракаўскай Акадэміі музыкі, саліст Tiroler-Festspiele Erl orchestra (Аўстрыя).

Падзея адбылася пры падтрымцы Пінскай дыяцэзіі Рымска-каталіцкага касцёла, пробшача мясцовай каталіцкай парафіі — ксяндза Вінцэнта Сяўрука, а таксама Ляхаўскага райвыканкама. Дапамогу

Майстар-фэст “Летняя Акадэмія трубы” адбыўся на Ляхаўшчыне

ў арганізацыі таксама аказаў Аляксандр Бурдзялёў, стваральнік энцыклапедыі “Арганы Беларусі”.

Па словах кіраўніка праекта, Аляксандра Ахрэмки, фармат такіх майстар-класаў вельмі папулярны ва ўсім свеце, аднак у Беларусі раней не праводзіўся. Таму для музыкантаў ён вырашыў арганізаваць штосьці падобнае ў нашай краіне.

“Мой выкладчык з Кракава таксама мяне падтрымаў. Ён сказаў, што для моладзі гэта будзе вельмі цікава. Яшчэ адзін плюс — музыцыраванне з арганам”, — адзначае Аляксандр Ахрэмка.

Жадаючых удзельнічаць у майстар-класах было даволі шмат, але арганізатары адабралі толькі пяць чалавек, адзін з якіх захварэў і не змог прыехаць, таму удзельнічалі толькі чатыры: Аляксандр Барташэвіч з Ліды, Іван Бахар (Лідскі музычны каледж), Кірыл Міхальчук (Гродзенскі музычны каледж), Тройці

Музыканты пасля вынікавага канцэрта “Акадэміі”.

Аляксея (вучань музычнай школы Радунь).

Кожны дзень у першай палове дня Аляксандр Ахрэмка выкладаў студэнтам “Акадэміі” індывідуальныя заняткі, якія прадходзілі ў парафіяльным доме каля касцёла. Пасля

абеду праводзіліся рэпетыцыі з арганам у касцёле святых Апосталаў Пятра і Паўла. На аргане студэнтам “акампаніравалі” арганістка Калініка Мядзведзева і Лізавета Марозава. Удзельнікі рыхтавалі

сольныя творы для трубы і аргана.

“Мы добра і весела разам правалі час. Вельмі спадабаліся сумесныя заняткі з Аляксандрам Уладзіміравічам і Калінікай Анатольёўнай, а такса-

ма запомніліся канцэрты нашых выкладчыкаў. Я асабіста атрымаў для сябе адказы на хвалюючыя пытанні, набраўся вопыту. Хочацца, каб такія падзеі адбываліся часцей, даўжэй і больш маштабна”, — падзяліўся ўражаннемі ўдзельнік Акадэміі Аляксандр Барташэвіч.

На завяршэнне майстар-класаў музыканты далі невялікі канцэрт для парафіянаў і гасцей Мядзведзічаў.

Былі выкананыя сольныя кампазіцыі на трубе, а таксама творы ў суправаджэнні аргана: музычныя кампазіцыі Мантэвердзі, Баха, Альбініні, Гендэля, Шуберта, Ліста і Мендэльсона-Бартольдзі.

Сёлета гэта не апошнія майстар-класы і канцэрты ў Мядзведзічах. Ужо 21 жніўня распачнецца “Акадэмія аргана”, дзе арганісты будуць таксама удасканальваць свае навыкі на мясцовым адноўленым інструменце.

Марына ВАЛАСАР
Фота аўтара

Раней у гэтай вёсцы мне бываць не даводзілася, хаця там частым госьцем з канцэртамі прыязджае аўтаклуб. Дамы стаяць і ўздоўж дарогі, і “схаваліся на прыгорку” ў лясным масіве. А людзі там жывуць пераважна сталага ўзросту, таму сустрача з імі — як своеасаблівы экскурс у гісторыю: ім ёсць што ўспомніць і пра што раскажаць.

Больш адмысловай майстрыхі ў ткацтве, чым Ірына Іосіфаўна Бернатвіч, на ўсю акругу раней было не знайсці. Яна, як ніхто іншы, умела ствараць узоры — размяркоўвала ў кроснах ніткі па нітах і такім чынам вызначала малюнак на будучым дыване. Гэта патрабавала сапраўднага майстэрства.

ЯК РАНЕЙ ЖЫЛІ БЕЛАРУСЫ

Ірына Іосіфаўна Бернатвіч, якой у красавіку бягучага года споўніўся 81 год, з маленства і да нядзяўняга часу ткала на кроснах у ўласным доме ручнікі, вопратку і дываны.

— Мяне ўсяму навучыла мама, Юзэфа Станіславаўна Малышка, — раскажае Ірына Іосіфаўна. — Прасці я пачала з пяці гадоў. Гэта зараз нельга ўявіць, каб дзіця такога ўзросту займалася цяжкім відам працы, а талды, у пасляваенны час, дзеці працавалі змалку. Маёй маці трэба было многа чаго перерабіць па гаспадарцы, а пасля яна хутка захварэла. Вось і садзілася я маленькая прасці. Цацак не было, талды замест гульні пралка была.

Успаміны аб мінулым вельмі ўсхвалявалі жанчыну.

— 4 класы скончыла ў мясцовай школе, а 7 класаў — ужо ў Лойкаўскай школе. Сапошкін быў талды раённым цэнтрам, і ў наваколліх налічвалася можа каля 50 школ. — Сям’я наша была вялікая — шасцёра дзяцей. Таму з маленства башкам дапамагала па гаспадарцы. Жалі сярпамі, гэта цяжкая справа, усе рукі былі ў мазілах і балелі. Мама на ноч перавязвала скурай нейкай жывёлы, і на раніцу боль сніхаў. Жыта касілі, снапы цягалі. Мне гадоў 13 было, калі пайшла працаваць “учотчыцай” — мерала палі, хто што вывозіў, і налічвала “трудоўні”. Напрыклад, за 1 “трудоўдзень” — 25 сотак зямлі. За рплата была не грашыма — пару мишкоў збожжа. Пазней ставілі брыгадзірам — але не пайшла, трэба было гадаваць малодшых... мама рана памерла.

— Унукі мае, часта распітваюць пра тое, як мы раней жылі, — гаворыць бабуля. — Я ім раскажаю, як мая матуля, і ў 5 гадоў ужо і я, хлеб пяклі. Замешвалі ў дзяжы цеста на заквасцы, ноч пастаяла і на заўтра ў печ. Абвязкова пяклі на капустным шырокім лісце, які клалі на спецыяльную

Дзядзючы пасаг

Экспедыцыя-вандроўка працягваецца далей...

Сустэча з Ірынай Іосіфаўнай Бернатвіч з вёскі Шэмбелеўцы Гродзенскага раёна адбылася выпадкава і не запланавана, але яна стала для ўдзельнікаў этнаграфічнай экспедыцыі вельмі багатай на ўражанні, эмоцыі, успаміны і экспанаты. Пры чарговым прыездзе ў вёску Зарачанка для пабудовы новай экспазіцыі музея Тарэса Пятрэвіч, былая загадчыца Дома культуры, а зараз наша дапаможца ў музейнай справе, паведаміла, што стараста вёскі Шэмбелеўцы вельмі хоча сустрэцца, каб перадаць у музей некаторыя рэчы, як пазней аказалася — свой дзядзючы пасаг (“приданное невесты”), частка якога захавалася да сённяшніх дзён.

Ірына Бернатвіч з вёскі Шэмбелеўцы са сваімі скарбамі — дыванамі і вышытым на сваё вяселле ручніком.

драўляную рыдлёўку і ў печ.

Раскажваю, як страшна было ў гады вайны, але яе мала помню. Добра ў памяці, як хаваліся. Равок ці схроны (“зямянка”) бацькі выкапалі за вёскай, схаваліся, а на заўтра немцы выгналі. Хаваліся і ў склепе ў вёсцы Кіלבаскі, у Менькаўцах. Было страшна ад гулу самалётаў, якія ляталі вельмі нізка над галавой, побач была пераправа і амаль кожны дзень яе ўзрывалі. Жылі бедна, са скляпоў усё пакрылі, таму ранній вясной варылі “вітамінны” суп з крапівы і з вяршкоў лебяды, памятаю, як з цукровых бурокаў выраблялі цукар, у хлеб мох дабаўлялі, жытнёвая каласкі збіралі ў полі за школай, каб трохі намалоць мукі, пазней хадзілі грабаць “боткі” (сасновыя іголки), каб каровам пацціпаць. І выжывалі, бо былі вельмі працавітымі і беражлівымі, дапамагалі адзін аднаму.

Пасля замужжа ў мяне былі адзіныя белья басаножкі, на якія я збірала вельмі доўга грошы, абувала іх толькі ўжо калі прыязджала ў Гродна, а да Гродна несла за пазухай, каб даўжэй паслужылі. Чысціла пашкоджанні на іх зубной пастай і клала зноў у шафу.

Цяпер дываны, некалі з любоўю вытканыя Ірынай Іосіфаўнай, беражліва будуць захоўваць работнікі культуры.

РЭЧЫ ПЕРШАЙ НЕАБХОДНАСЦІ

Ірына Іосіфаўна раскажае, што ткацтвам займалася ўсё жыццё з самага дзяцінства і навучылася ад маці, і

паказвае нам дываны, ручнікі, постлілкі, воўну, пакулі з канаплі, з якой вілі вярвоўкі, карункі — усе рэчы, што ўжо сабрала для музея.

— Раней гэта былі рэчы першай неабходнасці. Ручнікамі выціраліся, вешалі на сцены каля абраза. З імі ж былі звязаны ўсе важныя абрады ў жыцці. Калі я выходзіла замуж у 24 гады, то павінна была толькі для вяселля саткаць і вышыць 4 ручнікі для дружбантаў, 4 — братам, свату і маршалку, не кажучы ўжо пра пасаг маладой, які я з 12 гадоў рыхтавала і складвала ў куфар. Як прыйдучы ад маладога дружбанты (сябры маладога) за маладой, то трэба кожнаму прычыпіць ручнікі. Вось з гэтым ручніком з вышытымі кветкамі я брала шлюб у вёсцы Адамавічы, а пасля ён вёсцы заўсёды на сцяне каля іконы, а вась гэтыя — больш прасцейшыя — ткала на палатно і

чы закручвалі ў прыгожы дыван. Таксама нявеста збірала з сабой і ткацкія прылады: калаўрот, прасніцу, верацёны, церніцу, качалку, трапалку і кросны.

Наша суразмоўца раскажала, што ўжо з сямі гадоў яна вязала кручком і пруткамі шкарпэткі, рукавічкі, спадніцы, спачатку мама дазваляла толькі прасці, а калі захварэла моцна, то навучыла ткаць.

Паказала ткачыха невялікі фрагмент той самай першай спадніцы, якую яна сама саткала. “Спадніцу раней у нас называлі “камэля” ці “камэлёва спадніца”, а мужчынскі касцюм — “андарак” ці “летнік” (піджак).

Паводле слоў майстрыцы, “у сваты” абвязкова неслі хлеб, загорнуты ў ручнік. А на хрэсьбіны ў ручнік ці абрус заварочвалі грошы, падаранія дзіцяці. Два абрусі, якімі яна засцілала на свята сталы, таксама былі перададзены ў музей.

Дываны Ірыны Бернатвіч, якія яна ткала да замужжа.

ны, бо звязаныя яны з цяжкай працай у полі або дома.

А мы будзем паказваць іх як музейныя экспанаты і раскажываць пра іх сапраўдныя гісторыі з жыцця нашых продкаў.

Нам вельмі спадабалася ў гасцяў Ірыны Іосіфаўны. Мы нібыта аकुліліся ў гістарычныя часы мінулага. Галоўным у жыцці для гаспадыні заўсёды была праца, таму што час быў цяжкі, хацелася, каб у дзяцей было ўсё не горш за іншых, а для гэтага патрэбна было ўмець усё рабіць і шмат працаваць.

Ірына Іосіфаўна Бернатвіч — цудоўная жанчына, душэўная суразмоўца. Дзякуй вам за памяць і свой дзядзючы пасаг, які зойме дастойнае месца ў нашым музеі.

Наталля РАМАНОВІЧ,
вядучы метадыст
ДУК “Гродзенскі
раённы культурна-
інфармацыйны цэнтр”
Фота аўтара

ЗАХАВАЦЬ СТАРОЕ І ПАКАЗАЦЬ, ЯК КАРЫСТАЛІСЯ ПРЫЛАДАМІ

Самыя важныя турыстычныя “атракцыйны” (прабачце за гэтае слова, але на маю думку, яно вельмі

...Першакласніца Галя Шышкіна стаяла пад дошкай, на якой выразным настаўніцкім почыркам было напісана: $2 + 2 = ?$ “Галачка, ну які адказ?” — цярдліва, які раз пыталася любімая настаўніца Марыя Ламаскіна. “Галіна! Зноў у аблоках лунаеш? Адкавай!” — губляла цяргенне мама. Дзве жанчыны нахіліліся над малечай з доўгімі шыкоўнымі косамі. А Галачка-Галіна ў гэты час разглядала класную дошку і разважала, чаму дошка чорнага колеру, а не сіняга, напрыклад. А што б было, калі б дошка была сёння блакітная, а заўтра — зялёная, а потым — зноў карычневая? І ўсе дзятчкіны прыходзілі б у клас у банціках такога ж колеру, як дошка... Урэшце, яна вынырнула са сваіх мараў і пачула пытанні. “Ой, ну хто ж не ведае, што будзе чатыры?” — малая шчыра здзівілася: навошта трэба каторы раз прамаўляць услых тое, што і так усім зразумела. Які многія дзеці з высокім узроўнем творчага мыслення, Галінка не вельмі разумела, навошта патрэбныя гэтыя прыклады і практыкаванні, калі ў жыцці і без таго шмат цікавага: зубчасты край зялёнага лістка, яркі жучок на гэтым лістку...

Дзятчкіна любіла ўрокі рускай літаратуры, на якіх настаўнік Міхал Гінзбург так распавядаў пра пісьменнікаў, што ўсе аднакласнікі слухалі, што называецца, не дыхаючы. Прыносілі радасць цікавыя ўрокі настаўніка англійскай мовы Уладзіміра Індэха. Строгага класнага кіраўніка Валянціну Жычнуну Галя трохі пабойвалася, але любавалася яе прыгажосцю і моднымі ўборамі. Вучылася не горш і не лепш за іншых, пра такіх казалі “харашыстка”. Тады ў сваіх фантазіях яна бачыла сябе ўрачом. Бацька працаваў шафёрам на машыне хуткай дапамогі. Было ў дзятчкіны моцнае ўражанне ад апазданняў таты аб працы, спачуванне да чалавечага болю. Хацелася ўсім дапамагаш, ратаваць жыццё людзей.

МУЗЫКА ЦІ ХАРЭАГРАФІЯ?

Новым адкрыццём стала музычная школа. Але і тут на бацькоўскіх сходах дырэктар школы Яўген Бровус казаў: “Выдатная вучаніца, здольная, але гультаяватая”. Мама звалася, ушчувала Галю: “Усе! Больш на бацькоўскі сход не пайду! Мне сорамна за цябе!” А Галіне проста цяргенне не хапала вучыць усе гэтыя занудныя практыкаванні, эцюды і пісачы дяткоўкі па сальфеджыя.

А потым, зусім нечакана для Галі адкрыўся свет танца. Нефармальны лідар Наташа Огнева прапанавала ўсім дзятчкінкам класа запісацца ў танцавальны гурток. Прышлі ўсе, але прынялі толькі чашварыяў, у тым ліку і Шышкіну. Танец і нахтыяў, і залучаў у свой свет, і зачароўваў, не шкада было ні часу, ні сіл на рэпетыцыі. Аднойчы на канцэрце мастацкай самадзейнасці ёй нехта крыкнуў з залы: “Ляля Чорная!” Яна, і праўда, у неўтаймоўным цыганскім танцы была падобная на шыганачку: стройная, гнуткая, пластычная, з багатымі каштанавымі валасамі да пояса, з гарэзна бліскучымі вачыма, з кіпучай энергіяй.

Дзятчкіна стала рыхтавацца да паступлення ў харэаграфічнае вучылішча, але нечакана прыйшоў поспех у іншай вобласці. Яна так таленавіта і ярка працятала на вечары бачкі Кандрата Крапівы “Дыпламаваны баран”, што назаўтра ўся шко-

ла гудзела размовамі пра тое, якая таленавітая артыстка вучыцца ў дзятчкіным класе. Няўрымсліва Наташа Огнева напісала казку “Каралева агню”, якую сама ж і паставіла як рэжысёр. Казку паказалі на навагоднім вечары. Наташа, натуральна, выконвала ролю Каралевы. І хоць Огнева была ў даволі эфектным касцюме з накрухмаленай і пафарбаванай у чырвоны колер марлі, а Шышкіна выконвала ролю вучаніцы ў звычайнай школьнай форме, Галіна справілася лепш!

У ТЭАТРЫ ТАКСАМА ТАНЦУЮЦЬ

Прыёмныя экзамены ў харэаграфічнае вучылішча былі пазней, чым у тэатральны інстытут, таму Галіна проста так, можна сказаць, каб цікава час правесці, палала дакументы ў тэатральны інстытут. І, калі трапіла ў спісы тых, хто прайшоў першы, затым другі тур, палумала, што так і трэба. Калі вывесілі спісы тых, хто паступіў і тых, хто не прайшоў па конкурсе, было мора слёз і гора. Галіна прачытала сваё прозвішча сярод залічаных у тэатральны інстытут. Думаецца яна ўзрадавалася? Зусім наадварот! Логнула, як мыльня бурбалка, мара аб харэаграфічным вучылішчы, бо пакуль здавала экзамены ў тэатральны, прыём дакументаў на харэаграфічнае аддаленне быў завершаны. “Што румзаеш, не паступіла?” — спытаў нейкі хлопцёк. “Ды не, паступіла, але я танцаваць хачу”, — усхліпнула дзятчкіна. “Дзівачка, — засмаяўся хлопцёк, — у тэатральным танцама таксама вучыцца”.

Галіна спасцігала мудрасці прафесіі з вялікім стараннем, нават сама не чакала ад сябе такога спрыту. Спартрэбілі і школьныя веды, і музычная адукацыя (нізкі паклон усім педагогам музычнай школы!), і навыкі, атрыманыя ў танцавальным гуртку.

У адну з пранізлівых вяснаў Галіна закахалася, выйшла замуж за студэнта рэжысёрскага факультэта, і памянла сваё знакамётае прозвішча на менш вядомае, але мілагучнае: Агейкіна. Неўзабаве аказалася, што яна чакае дзіця, і ў належны тэрмін нарадзіла здаровенькую прыгожую дзятчкіну. З аднаго боку — радасць, а з другога — як ж быць з вучобай? Атрымалася ўсё па

На творчым вечары.

У спектаклях “Прымакі”...

Спасцігаючы мудрасць акцёрскую

...і “Пінская шляхта”.

Беларускія акцёры на здымках фільма “Стылія”.

прыказы: “Мамы, як гузікі: на іх усё трымаецца”. Мама Галі сказала: “Дачку пакідай у нас, а сама працягвай вучыцца!” Так маленькая Насія першыя гады свайго жыцця правяла ў бабулі з дзядулем у Светлагорску. Пазней некаторы час жыў у бацькоў Галіны і яе сын Дзіма, які нарадзіўся ў 1980-м.

Жыць у ролі

Пасля заканчэння інстытута маладыя бацькі забралі дачку з сабой і з’ехалі працаваць па размеркаванні ў Бабруйск, у Магілёўскі абласны тэатр імя Дуніна-Марцінкевіча, дзе маладая актрыса Галіна Агейкіна дэбютавала ў галоўнай ролі ў спектаклі “Вартоўня”. І адразу ж паехала на гастролі. Маленькая Насія засталася дома з бацькам. Галіна сумавала па сям’і, часам нават плакала, але праца ёсць праца. Многім людзям прафесія акцёра здаецца лёгкай і трыумфальнай, бо бачыць яны толькі знешні бок: сцэна, апладзісменты, кветкі, поспех. Інакш кажучы: “шык-бляск-прыгажосць”. Насамрэч, гэта вельмі цяжкая праца.

З аднаго боку, нельга ў ролі паказваць свае ўласныя пачуцці. З іншага боку, у ролі трэба жыць, забыцца пра сябе і як бы ўвайсці ў

душу таго чалавека, ролю якога выконваеш. Прытым трэба трымацца пад пастаянным кантролем патрабаванні акцёрскай тэхнікі: у якое месца стаць у кожнай мізансцэне, куды глядзець, казачь так, каб твой голас ішоў у глядзельны залу, а не ў кулісы, і памятаць даслоўна ўвесь тэкст п’есы. Тэкст той трэба прамаўляць, як казала пушкінская Лаўра, як быццам табе яго паказвае: “...не памяць рабская, а сэрца”. Неабходна ўваходзіць у вобраз, але нельга дазваляць вобразу ўваходзіць у цябе, інакш і з розуму можна сысці. Для кожнай сцэнічнай герані трэба пастаянна шукаць новыя фарбы, арыгінальныя прыёмы і працаваць над ролямі.

Пры падрыхтоўцы да чарговага новага спектакля адчуванні такія, як быццам упершыню ўзяла ролю ў рукі і гэта твая першая прэм’ера ў жыцці. Ёсць хваляванне, а часам нават паніка. Таму на пытанне аб самай любімай ролі Галіна Мікалаеўна адказвае: “Ролі — гэта дзеці! Не можа быць любімых ці нялюбых, усе свае ролі любію!” І такіх “дзіцей” у тэатры ў яе ўжо больш за сотню, а таксама яна знялася ў эпізадычных ролях і ролях другога плана ў дзясці кінмафільма.

Галіна пераканана: “Праца акцёрскага складаная. Неабходна працаваць над сабой штодня ўсё жыццё. Калі не будзеш займацца самаўдасканаленнем, ты станеш нецікава глядачам”. Восць так і жыла Галіна Мікалаеўна год за годам, увасабляючы вобразы сваіх гераней, такіх розных па характары, па лёсе, па знешнасці і свегаўспрыманні. І кожную з іх трэба было прыняць у сваё сэрца, зразумець, прыдумаць манеру паводзін, хаду, рух, гаворку, інтанацыю. На сцэне або на экране яна — то шляхетная дама, то простая вясковая баба, то хітрая і спрытная, то наіўная прасячка. А пасля спектакля трэба прыйсці дадому і ператварыцца ў маму і жонку, гаспадыню дома.

Дзеці куліс

Акцёры смела могуць назваць сваіх немаўлятак “дзеці куліс”. Бацькі рэжысёраў ролі, а маленькая Насія падкідала ім рэплікі з таго часу, як навучылася гаварыць. Ужо ў чатыры гады яна выконвала ролю Мышкі ў дзіцячай казцы “Два клёны”, і дзевяць гадоў адыграла галоўную ролю ў спектаклі “Іскры ў ночы”. Сын Дзіма таксама ў чатыры гады выходзіў з мамы на сцэну. Аднак акцёр-

рам не стаў, абраў для сябе іншую сферу дзейнасці, яго дзеці — школьнікі Міша і Даша пакуль з выбарам прафесіі не вызначыліся. Насія з дзіцтва вырашыла, што будзе працаваць толькі ў тэатры. Яна скончыла Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут і з 1996 года працуе ў адным тэатры з мамай, знялася ў сямі серыялах. Дачка Анастасіі Марыя Агейкіна ўжо ў 16 гадоў з трыумфам сыграла галоўную ролю ў п’есе Янкі Купалы “Прымакі”. Магчыма, частка поспеху прыйшла на тое, што Мама выконвала ролю герані свайго ўзросту. Як ні прыміруй 30-гадовую актрысу пад 16-гадовую дзятчкіну, глядач заўсёды заўважыць “падмену”. Аднак жа на адным супадзенні на ўзросце спектакль не выпягнеш, патрэбен талент, якім Марыя, вядома, не абдзелена, таму таксама абрала для сябе прафесію актрысы. У спектаклі “Калі бабе 45...” выконваюць ролі Галіна, Анастасія і Марыя Агейкіна. Другая дачка Анастасіі, юная Васіліса Агейкіна, знялася ў фільме Фелікса Герчыка “Плакучая іва”, і ў расійскім серыяле “На далёкай заставе”. Так што атрымалася выдатная акцёрская дынастыя. На юбілейным творчым вечары “Маё пакліканне — актрыса” Галіна Агейкіна спявала, танцавала, іграла ў сцэнах са спектакляў і з натхненнем раскавала аб сваім жыццёвым шляху і любімай прафесіі.

Можа класіцы ўражанне, што жыццё Галіны Агейкінай — суцэльнае шчасце і радасць. Гэта, вядома, не так. Як ва ўсіх, былі і гора, і страці, і памылкі. Як сказала сама Галіна Мікалаеўна: “Вядома, шмат памылак здзяйсняецца, гэта натуральна. Галоўнае своечасова зразумець і прыняць іх, знайсці сілы выправіць”.

Вы зможаце убачыць нашу геранію ў Бабруйску, на адным са спектакляў. А калі яна не іграе ў гэты дзень, то прашу вас, палызіце да партнёра Галіны Агейкінай, адной з вядучых актараў Магілёўскага абласнога тэатра імя Дуніна-Марцінкевіча, пажадаеце ёй актыўнага творчага даўгалецця і нараджэння яшчэ многіх “дзіцей” — новых роляў.

Галіна КАПЕЦКАЯ
Фотаздымкі з архіва Галіны Агейкінай

Мінуўшчына і сучаснасць

Сёння на вуліцах беларускіх гарадоў усё часцей можна пабачыць не толькі дзяржаўны герб і сцяг Рэспублікі Беларусь, але і гістарычную нацыянальную сімволіку, карані якой прасочваюцца да часоў Вялікага Княства Літоўскага. Значную частку тэрыторыі гэтай дзяржавы складалі этнічныя беларускія землі, а продкі сучасных беларусаў уяўлялі сабой большасць сярод яе шматэтнічнага насельніцтва, і іх мова, якую сёння прынята называць старабеларускай, была ў ВКЛ дзяржаўнай.

Антон РУДАК

Айчынная гістарычная навука нездарма лічыць гісторыю станаўлення беларускага этнасу ў складзе Вялікага Княства Літоўскага адным з найважнейшых этапаў беларускай дзяржаўнасці, і яго дзяржаўныя сімвалы, адаптаваныя маюць поўнае права прэтэндаваць на статус нацыянальных. Герб “Пагоня” і бела-чырвона-белы сцяг займалі статус дзяржаўных адрозненняў ж паляў абвясцілі незалежнасці нашай краіны ў 1991 годзе, і заставалі афіцыйнымі сімваламі да моманту ўступлення ў сілу вынікаў рэспубліканскага референдуму ў маі 1995 года, на які, у тым ліку, было вынесена пытанне аб змене дзяржаўнай сімволікі.

Улічваючы багатую гісторыю герба “Пагоня”, у 2007 годзе Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь надаў яму статус нематэрыяльнай гісторыка-

часта робіцца прадметам спрэчак і прычынай сумненняў — літоўскі гэта герб альбо ўсё ж такі беларускі? Зрэшты, у акадэмічных колах сучасных Літвы і Беларусі даўно існуе паразуменне, што Вялікае Княства было дзяржавай, дзе і беларусы, і літоўцы былі раўнапраўнымі і мірна сусінавалі побач на ўсім працягу яе гісторыі.

Як правіла, пад назвай “Пагоня” ў геральдыцы разумеюцца герб з выявай узброенага ваяра на белым кані, які мае ў пайнятай правай руцэ меч, а ў левай — шчыт з шасціканцовым крыжам. Коннік скача ўлева, але ў геральдыцы такі напрамак, наадварот, апісваецца як рух управа — палажэнне і скіраванасць прадметаў вызначаюцца не адносна гледача, а адносна таго, хто трымае герб — бо традыцыйна гэтыя знакі выяўляліся на рыцарскіх шчытах.

Такім чынам, коннік “Пагоня” зазвычай рухаецца на захад — што заканамерна

“Пагоня” з надмагілля вялікага князя літоўскага Ягайлы (XV стагоддзе).

яму ачوماцца ад паразы і адбіць сваё супляменніцтва, захопленых у палон.

Традыцыя гэтая вядомая яшчэ з часоў абшчыннага ладу, яна захавалася і ў пазнейшыя стагоддзі, а ў 1387 годзе была нават зафіксаваная ў адной з грамадзянскіх князя літоўскага Ягайлы: “Паводле старажытнага звычайу, праследванне ворага ёсць абавязак кожнага мужчыны ў нашым краі; тое паспалітае рушанне дзеля выгнання ворага з нашае літоўскае зямлі па-народнаму завецца пагоняй”. Такім чынам, герб увасабляе ідэю салідарнасці, адказнасці за бліжняга, узаемадапамогі, неабходнасці абароны роднай зямлі і свайго народа ад ворагаў і знішчэння.

Трэба ведаць, які сімвал ты трымаеш у руках

атаясаміць з вобразаў святога Георгія Пераможцы — на абразе ён часта паказваецца ў выглядзе узброенага рыцара, які перамагае д’ябла. Мяркуюцца таксама, што пэўнае дачыненне да фарміравання відарыса “Пагоня” можа мець вобраз дахрысціянскага бога Ярылы — таму і шасціканцовы крыж, выяўлены на шчыце конніка, часам называюць ярылавым. Так ці інакш, коннік “Пагоня” лічыўся ўвасабленнем самога вялікага князя, і таму яго выява была выразным і зразумелым сімвалам вярхоўнай улады.

Спачатку “Пагоня” ўжывалася як княжацкі дынастычны герб. У такой якасці яна ўпершыню згадваецца ў “Хроніцы Літоўскай і Жамойскай” у 1278 годзе як знак князя Нарымунта: “Той Нарымунт мел герб, або клейнот, рыцэрства своего таковы, і тым печатоваўся, Великому князю Литовскому зоставил его, а то такий: в гербе муж збройный, на коню белом, в поле червонем, меч голый, яко бы кого гонячи держал над головою, и есть оттого названный Погоня”. А вось “Густынскі летапіс” адносіць першую згадку пра

толькі ў XV стагоддзі, у часы княжання Вітаўта. З гэтых жа часоў паходзіць і найбольш ранняя класічная выява гэтага герба, якую і сёння можна пабачыць на надмагіллі вялікага князя літоўскага Ягайлы ў кафедральным саборы замка Вавель у Кракаве, тагачаснай польскай сталіцы. “Пагоня” як дзяржаўны сімвал уваходзіла таксама ў склад гербаў шэрагу гарадоў — Беластока, Дрысы (Верхнядзвінска), Лепеля, Магілёва, Пулаваў, Рэчыцы, Сельцы і Суража, а таксама выкарыстоўвалася, з пэўнымі варыяцыямі, у якасці герба Віленскага, Мінскага, Берасцейскага, Новагародскага, Меціслаўскага, Паліскага і шэрагу іншых ваяводстваў. “Пагоня” з’яўлялася таксама, побач з польскім белым арлом, састаўнай часткай герба Рэчы Паспалітай, які выкарыстоўваўся да апошняга падзелу гэтай дзяржавы ў 1795 годзе.

УСЁ ІДЗЕ АД КАНТЭКСТУ

“Пагоня” ўжывалася як сімвал беларускіх земляў і ў геральдыцы Расійскай імперыі, яшчэ пасля першага падзе-

скага арла, а “Пагоня” — у ніжняй.

Як бачым, “Пагоня” сама па сабе ў царскай Расіі шырока выкарыстоўвалася і не знаходзілася пад забаронай — але, тым не менш, яе ўжыванне ў пэўных спалучэннях магло выклікаць рэпрэсіі. Падчас вызваленчага паўстання 1863 — 1864 гадоў герб “Пагоня” разам з польскім белым арлом ужываўся інсургентамі пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. Як бачым, тут уся справа была ў спалучэнні “Пагоня” з дзяржаўнымі сімваламі дзяржавы, у склад якіх уваходзілі беларускія землі: калі гэты герб размяшчаўся побач з расійскім арлом, царскія ўлады самі заохочвалі такое ўжыванне, калі ж “Пагоня” спалучалася з арлом польскім — гэты знак у цэлым расцэньваўся як паўстанцкая, антыцарысцкая сімволіка. Але так ці інакш, герб з выявай верхняга атаясамліваўся менавіта з этнічнымі беларускімі тэрыторыямі.

ЗАМЕСТ СНАПА, КАСЫ І ГРАБЛЯЎ

Новы этап гісторыі ўжывання “Пагоня” надыйшоў пасля рэвалюцыйных падзей 1917 года. Ужо ў наступным, 1918 годзе, нацыянальныя палітычныя сілы абвясцілі незалежнасць Беларускай Народ-

Вява “Пагоня” з тытульнага ліста Статута Вялікага Княства Літоўскага 1588 года.

Паштоўка часоў Беларускай Народнай Рэспублікі з дзяржаўным гербам.

Паштоўка міжваеннай гадоў з выявай бела-чырвона-белага сцяга.

Праект герба БССР, выкананы ў міжваенныя гады Генадзем Змудзінскім.

культурнай каштоўнасці. І хая бела-чырвона-белы сцяг такога статусу не атрымаў, у яго паходжанні прасочваюцца выразнае дачыненне да гісторыі “Пагоня”, ад якой ён, фактычна, утвораны паводле геральдычных прынцыпаў, маючы аналагічны колеры. Паспрабуем жа бліжэй пазнаёміцца з мінуўшчынай і значэннем гэтых сімвалаў.

АДЗІН ЗА ЁСІ, І ЁСЕ ЗА АДНАГО

Гісторыя ўзнікнення “Пагоня”, звязаная з часамі ВКЛ,

тлумачыцца геапалітычнымі абставінамі часоў узнікнення герба. Лічыцца, што ўпершыню на нашых землях “Пагоня” згадваецца акарат у той перыяд, калі ВКЛ найбольш цяжка аднабегу рыцараў-крыжакоў, якія спрабавалі ажыццяўляць сваю экспансію з тэрыторыі сучасных краін Балты. Паданне звязвае паходжанне герба са старадаўнім звычаем нашых продкаў — адбіццямі нападці аблогу захопнікаў, яны ўсе разам выпраўляліся ў пагоню за ворагам, каб не даць

КНЯЖАЦКІ ЗНАК

Зрэшты, трэба ўлічваць, што сюжэт “Пагоня” варта ўспрымаць не выключна літаральна, і ў ім могуць быць асочаны матывы еўрапейскай геральдычнай традыцыі адлюстравання князя-правядчыра. Вява конніка прысутнічала, напрыклад, яшчэ на пячатцы князя Аляксандра Неўскага — даражня, ягона жонка Аляксандра была дачкой полацкага князя Брачыслава Васількавіча. У пэўнай меры выяву узброенага конніка можна таксама

“Пагоню” да часоў вялікага князя літоўскага Віціна, які кіраваў у 1294 — 1316 гадах: “А Вітен нача княжыти над Литвою, измысли себе герб и всему князю Литовскому печать: рыцар збройный на коне з мечем, еже ныне наричут Погоня”. Зрэшты, з пэўнымі варыяцыямі гэты герб сустракаўся яшчэ на пячатцы заснавальніка Віліні, князя Гельміна — праўда, на гэтай выяве коннік трымаў дзіду, а не меч.

Аднак не толькі княжацкім, але і агульнадзяржаўным сімвалам “Пагоня” зрабілася

лу Рэчы Паспалітай. Ужо ў 1775 годзе Палявы гусарскі беларускі полк, набраны з ліку мясцовага насельніцтва, займеў штандар з гербам, у якім былі спалучаныя расійскі двугаловы арло і “Пагоня”. Падобныя сімвалы атрымалі таксама Паліцкі мушкетэрска і Гарадзенскі гусарскі палкі. “Пагоня” выкарыстоўвалася як састаўная частка гербаў цэлага шэрагу гарадоў і ваяводстваў, прычым поле гербавага шчыта было падзелена па гарызанталь надвое, і ў верхняй, пануючай частцы такіх знакаў размяшчалася выява імпер-

най Рэспублікі, дзяржаўным гербам якой была прызнаная “Пагоня”. Цікава, што пэўны час у якасці эмблемы Народнага сакратарыяту БНР разглядаўся варыянт пячаткі з выявай снапа і скрыжаваных касы ды грабляў, але ў выніку перавага была аддадзена гістарычнаму гербу Вялікага Княства Літоўскага.

Аду з найбольш вядомых спробаў пазычынага асэнсавання вобраза “Пагоня” яшчэ ў 1916 годзе ў аднайменным вершы зрабіў малады Максім Багдановіч — будучы класік беларускай літаратуры.

Герб Лепеля, нададзены гораду ў 1852 і афіцыйна зацверджаны ў 2009 годзе.

Герб Верхнядзвінска, нададзены гораду ў 1781 і афіцыйна зацверджаны ў 2002 годзе.

Герб Віцебскай вобласці, зацверджаны ў 2009 годзе, у аснову якога пакладзены гістарычны герб Віцебскай губерні 1856 года.

Герб Рэчыцы, нададзены гораду ў XVI стагоддзі і афіцыйна зацверджаны ў 2005 годзе.

Герб Магілёва, нададзены гораду ў 1661 і афіцыйна зацверджаны ў 2005 годзе.

ГІСТАРЫЧНАЙ СІМВОЛІКІ

ніцтва, а тым больш — выкарыстаць яго ў братазайстве.

ЗНАКІ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Так ці іначэй, выкарыстанне “Пагоні” і бела-чырвона-белага сцяга на працягу двух гадоў падчас нацыскай акупацыі — гэта толькі нязначны эпизод у доўгай гісторыі гэтых сімвалаў. Тым больш, нельга не заўважыць, што амаль усе сучасныя сцягі краін-суседзяў і Заходняй Еўропы таксама выкарыстоўваліся падчас Другой сусветнай вайны тамтэйшымі калабаршчынікамі, што не зрабіла прычынай для негатывага стаўлення да гэтых гістарычных сімвалаў. Бела-чырвона-белы сцяг у гэтым сэнсе адметны яшчэ і тым, што аўтар яго эскіза, Клаўдзі Дуж-Душэўскі, падчас нацыскай акупацыі адмовіўся ад пасады намесніка бургамістра Мінска, а ў жніўні 1943 года быў схоплены разам з жонкай і кінуты ў канцэнтрацыйны лагер за дапамогу яўрэям, якія хаваліся ад пераследу.

Пасля вайны бела-чырвона-белы сцяг, як і “Пагоня”, выкарыстоўваўся беларусамі-эмігрантамі за мяжой, і толькі на мяжы 1980-х і 1990-х гадоў пачаў зноў ужывацца грамадскімі і палітычнымі арганізацыямі ў Беларусі, а з верасня 1991-га па май 1995 года меў статус дзяржаўнага. Так ці іначэй, менавіта пад гэтым сцягам адбылося абвешчэнне незалежнасці, пад ім беларуская каманда ўпершыню выступала на Алімпійскіх гульнях, менавіта ён быў упершыню ўзняты як сімвал незалежнай Беларусі над усімі прадстаўніцтвамі нашай краіны за мяжой. Шануючы сучасны дзяржаўны герб і сцяг, нельга забываць таксама і пра ранейшыя гістарычныя сімвалы Беларусі, з якімі звязаныя доўгія стагоддзі трагічнага і гераічнага мінулага нашага народа. Застаецца спадзявацца, што бела-чырвона-белы сцяг, як і герб “Пагоня”, раней ці пазней атрымае статус не матэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці, зянаўш пачэснае месца сярод гераічных сімвалаў нашай зямлі, якія ахоўваюцца дзяржаўна.

Выкарыстаны архіўныя фота

Эталон дзяржаўнага герба Рэспублікі Беларусь 1991 года.

Ён звязан з сімволікай герба з матывамі любові да роднай зямлі, пагарды да здраднікаў Айчыны, неабходнасці абароны свой край. Нездарма радкі Багдановіч, прысвечаныя гэтаму гербу, таксама часам разглядаюцца як адзін з варыянтаў нацыянальнага гімна, сімвала дзяржаўнасці Беларусі.

Беларуская Народная Рэспубліка, утвораная ў цяжкіх абставінах кайзераўскай акупацыі, хоць і была абвешчана на ўсёй тэрыторыі, заселенай пераважна беларусамі, тым не менш, не здолела ўсталяваць сваю ўладу. У выніку савецка-польскай вайны 1919 — 1921 гадоў тэрыторыя Беларусі была падзелена: заходняя частка адышла да Польшчы, а на ўсходняй была абвешчана Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка. Прычым, калі ў міжваеннай Рэчы Паспалітай “Пагоня” працягвала ўжывацца ў якасці сімвала чатырох беларускіх ваяводстваў, то ў Савецкай Беларусі гэты герб наогул не выкарыстоўваўся, бо лічыўся буржуазным і манархічным. Трэба адзначыць, што такая сітуацыя спрыяла папулярнасці і пашырэнню вобраза “Пагоні” ў якасці дзяржаўнага

герба незалежнай міжваеннай Літвы, што яшчэ больш узмацніла і зацвердзіла прэтэнзіі літоўцаў на манополію на ўжыванні гэтага герба як уласнага дзяржаўнага.

ВЯРТАННЕ УЗБРОЕНАГА КОННІКА

Наступны этап у гісторыі ўжывання герба “Пагоня” ў Беларусі выклікае хіба найбольш пытанні і спрэчак. У гады нацыскай акупацыі гэты старажытны сімвал нашых продкаў выкарыстоўваўся палітычнымі сіламі, якія пайшлі на супрацоўніцтва з захопнікамі. Але варта звярнуць увагу таксама на тое, што ніякія афіцыйныя дакументы аб прызнанні “Пагоні” з боку немцаў сучасным гісторыкам дагэтуль неведомыя. Выглядае, што нацыянальная беларуская сімволіка выкарыстоўвалася калабаршчынікамі напалеаўскага, са згоды мясцовых акупацыйных уладаў — а ў Берліне на гэта папросту закрывалі вочы.

У пасляваенны час “Пагоня” доўгі дзесяцігоддзі ўжывалася выключна ў эміграцыі, і толькі напрыканцы 1980-х гадоў, падчас перабудовы, яна

зноў пачала набіраць папулярнасць у якасці нацыянальнага сімвала ў самой Беларусі. У выніку неўзабаве пасля абвешчання незалежнасці нашай краіны, 19 верасня 1991 года Вархоўны Савет прыняў законы “Аб Дзяржаўным сцягу Рэспублікі Беларусь” і “Аб Дзяржаўным гербе Рэспублікі Беларусь”. Тагачасны эталон герба найбольш папулярны і сёння — яго аўтарамі былі мастак Яўген Кулік, Уладзімір Крукоўскі і Леў Талбузін. Пасля рэспубліканскага рэфэрэндуму 1995 года “Пагоня” страціла статус дзяржаўнага герба, але, тым не менш, працягвае ўжывацца, у тым ліку, і ў афіцыйнай геральдыцы на гербах некаторых гарадоў краіны.

ТРАДЫЦЫЙНЫЯ КОЛЕРЫ

Як мы ўжо адзначалі вышэй, традыцыйныя колеры “Пагоні” ляглі ў аснову гістарычнага нацыянальнага сцяга — бела-чырвона-белага. Спалучэнне гэтых колераў у геральдыцы вельмі распаўсюджанае, але, як ні дзіўна, менавіта гарызантальна размешчаныя бела, чырвоная і бела палосы сустракаюцца толькі на беларускім сцягу — хача, напрыклад, белы сцяг з прамым чырвоным крыжам, вядомым як крыж Святога Георгія, з’яўляецца нацыянальным сцягам Англіі, а так званы сцяг Святога Патрыка, з касым чырвоным крыжам на белым полі, лічыцца адным з нацыянальных сімвалаў Ірландыі.

Вышэй мы ўжо згадалі пра агульнаеўрапейскія рыцарскія матывы “Пагоні”, у тым ліку і звязаныя з вобразам святога Георгія, таму не дзіўна, што падобныя сцягі з чырвоным крыжам ці паласой на белым фоне выкарыстоўваліся здаўна і ў Вялікім Княстве Літоўскім, асабліва ў войску — так, напрыклад, іх можна бачыць на знамяці карціне неведомага мастака XVI стагоддзя “Бітва пад Воршай”. Белы і чырвоны колеры характэрныя таксама для народнага арнаменту белару-

саў, традыцыйнай вышывкі на алценні.

Але сам бела-чырвона-белы сцяг у тым выглядзе, у якім ён існуе сёння, складзены з трох гарызантальных палос, з’явіўся адносна нядаўна — толькі ў пачатку XX стагоддзя. Лічыцца, што яго разам з шэрагам іншых варыянтаў-эскізаў беларускага сцяга стварыў архітэктар і грамадскі дзеяч Клаўдзі Дуж-Душэўскі. Ужо ў 1917 годзе падчас Першага Усебеларускага з’езда ён ужываўся грамадскімі і палітычнымі арганізацыямі як нацыянальны сімвал, а потым лічыўся і дзяржаўным сцягам Беларускай Народнай Рэспублікі. Ёсць нават сведчання, што выкарыстанне беларускім рухам бела-чырвона-белага палотнішча зрабілася прычынай для адмовы ад праекта латышскага нацыянальнага сцяга, дзе і бела, і чырвоная палосы ішлі ў такім самым парадку — таму ў выніку на сцягу Латвіі цёмна-чырвоныя палосы размясціліся абал белай.

СІМВАЛ НАЦЫЯНАЛЬНЫ, А НЕ ПАЛІТЫЧНЫ

У міжваенныя гады бела-чырвона-белы сцяг актыўна выкарыстоўваўся нацыянальнымі арганізацыямі Заходняй Беларусі — прычым нават тамтэйшай падполнай камуністычнай партыі, што выразна сведчыць — гэты сімвал успрымаўся як нацыянальны, а не палітычны. Малалы заходнебеларускі паэт, будучы класік беларускай літаратуры, перакананы камуніст Максім Танк пісаў у 1930 годзе:

*Глядзіце ў будучыню смела!
Настаў доўгачаканы час,
Пад сцягам бел чырвона-белым
Чакае перамога нас.*

Не забывалі аб бела-чырвона-белай сімволіцы і ў Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспубліцы. Ёсць сведчання, што падчас абмеркавання праектаў герба БССР у 1927 годзе абмяркоўваўся варыянт, які нагадваў герб Савецкага Саюза, але не з чырвонай стужкай, а з бела-чыр-

вона-белай. Таксама вядомы эскіз герба БССР, выкананы мастаком Геналзем Змудзінскім, за аснову якога быў узяты белы шчыт з чырвонай паласой пасярэдзіне, якая праходзіла па дыяганалі. Такім чынам, беларусы абалі Рэжскай мяжы ў міжваенныя гады так ці іначэй імкнуліся выкарыстоўваць матывы бела-чырвона-белага сцяга для самаідэнтыфікацыі.

Падчас нацыскай акупацыі бела-чырвона-белы сцяг, як і герб “Пагоня”, выкарыстоўваўся шэрагам арганізацый, удзельнікі якіх пайшлі на супрацоўніцтва з гітлераўцамі. Але, насуперак распаўсюджанаму міфу, бела-чырвона-белыя павязкі ніколі не наслі паліцэйскія — тагачасныя фотаздымкі дазваляюць меркаваць, што часам такія апазнавальныя знакі выкарыстоўваліся толькі ўдзельнікамі так званана Корпуса беларускай самаахоўкі, створанага немцамі з мясцовых жыхароў для барацьбы з партызанскім рухам. Праўда, немцы самаахоўцам не надала дэяраці, і нават не імкнуліся іх узбройваць — бо тыя часта пераходзілі на бок партызан, што ў выніку і прывяло да расфарміравання корпусу.

А акрамя самаахоўцаў, якія так і не паспелі паваяваць супраць партызан, бела-чырвона-белыя павязкі наслі толькі члены Саюза беларускай моладзі — своеасабліва мясцовага аналага Гітлер’югенда. Таксама бела-чырвона-белы сцяг выкарыстоўваўся на публічных мерапрыемствах, зладжаных захопнікамі — але толькі пад самы канец акупацыі, у апошні год перад вызваленнем Беларусі. Відавочна, паўафіцыйны дазвол на нацыянальную сімволіку быў своеасаблівым заігрываннем немцаў з мясцовымі калабаршчынікамі, мэтай якога было схіленне мясцовага насельніцтва на свой бок пасля паразы немцаў на Курскай дузе і карэннага пералома ў вайне. Зрэшты, планы такія зольшлага праваліліся, і акупантам не ўдалося заваяваць на свой бок беларускае насель-

Адпаведнасць праўдзе

У Нацыянальным мастацкім музеі праходзіць выстава жывапісца Уладзіміра Сулкоўскага. Мастак нарадзіўся ў 1954 годзе. І безумоўна, калі б ён быў жывы, выстава была б юбілейнай. Але паколькі творца пайшоў з жыцця сем гадоў таму, гэта выстава памяці.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ / Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Калі пра Уладзіміра Сулкоўскага каротка, дык біяграфія ягоная самая што ні ёсць звычайная для мастака-патрыёта, чый творчы шлях акрэсліўся ў 70-я гады. Скончыў Беларускі дзяржаўны тэатральна-мастацкі інстытут, браў удзел у разнастайных выставах, выкладаў у навучальных установах мастацкага профілю і напісаў некалькі метадычных дапаможнікаў па мастацтве. Ягоныя творы захоўваюцца ў дзяржаўных зборах нашай краіны, а таксама ў Польшчы, дзе беларуская супольнасць жыве на сваёй этнічнай тэрыторыі. Ёсць

карціны Сулкоўскага і ў прыватных калекцыях шэрагу краін. Пры гэтым спадар Уладзімір адзін з заснавальнікаў легендарнай мастацкай суполкі "Пагоня", у шэрагах якой сродкамі мастацтва прапагандаваў беларускасць як з'яву і ідэю.

У ягоных творах занатавана, так бы мовіць, "зыходзячая натура" — традыцыйны вяскова-местачковы побыт, які непазбежна сыходзіць у нябыт са з'яўленнем новых рэалій — сацыяльных, культурных, тэхналагічных. Ён маляваў незакранутыя ўрбанізаваныя краявіды, знакі старасветчыны і людзей, для якіх гэта асяроддзе цалкам натуральнае. Калі прайсціся па тых мясцінах зараз, магчыма мы не знайшлі б нічога з таго, што з такім замілаваннем маляваў мастак...

Другі чынік ягонай творчасці — партрэты сучаснікаў, што ўвасабляюць суверэнную Беларусь, і рупліўцаў беларускай справы часоў мінулых.

Жывапіс спадара Уладзіміра рэалістычны, нават акадэмічна-рэалістычны, без штучных эфектаў. Фарбы яго былі прывабнымі, але ж ён таксама дбаў пра максімальную адпаведнасць праўдзе жыцця.

Уладзімір Сулкоўскі. "Жанчына з Повіці"

Партрэт Кастуся Каліноўскага.

Фрагмент экспазіцыі выставы.

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ
МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.;"
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.;"
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.;"
- "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.;"
- "Сусвет Язэпа Драздовіча".

Выставы:

- Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013). Да 90-годдзя з дня нараджэння" — да 30 жніўня.
- Выстава "Пейзаж. Светаўспрыманне" — да 27 верасня.
- Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляру 2020 года "Плынь часу" (ў рамках праекта "Нашы калекцыі").
- Выстава твораў вядомага беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага (19.07.1950 — 16.05.2013)
- "Яго зямля, яго людзі", прымеркаваная да 70-годдзя з дня яго нараджэння — да 23 жніўня.
- Сумесны культурна-

адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."

■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.

■ Віртуальная выстава "Юбілей беларускага камсамолу" (да 100-годдзя ЛКСМБ).

Філіялы музея
МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ.
КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА
І ПАЛОВОЙ XIX СТ."

г. Мінск,
вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
- "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА
НАРОДНАГА МАСТАЦТВА
Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс "Раўбічы",
Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстава жывапісу Паўла Кандрусевіча Magnificat — да 22 верасня.

- Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
- Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы роспісу вялікодных як "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.

БЕЛАРУСКИ ДЗЯРЖАЎНЫ
МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ
АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.

Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.

- Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-
КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-
ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51,
+37529 190 31 49.

- Палацавы ансамбль
- Пастаянная экспазіцыя.
- Выставачны праект "Castrum doloris. Пахавальны цырыманіял нясвіжскага двара".
- Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мэтачка" — да 15 лістапада.
- Выставачны праект "Прыгажосць і мода XX

стагоддзя" з рэтра-калекцыі Таццяны Федосавай — да 20 кастрычніка.

- Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.

Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейска, 1.

Ратуша: г. Нясвіж,
вул. Савецкая, 3.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Квэст "Выходзі старога захавальніка". Па папярэдніх заяўках.

Слуцкая Брама:

- Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР"
г.п. Мір, Караліцкі раён,
Гродзенская вобласць.

Тэл.: (8-01596) 2 82 90,
(8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Тэатрылізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
- Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пяне Каханку".
- Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура.

ПА ПЫТАННЯХ
РАЗМЯШЧЭННЯ
РЕКЛАМЫ
Ў ГАЗЕЦЕ
"КУЛЬТУРА"

звяртайцеся
па тэлефоне
+ 375 17 286 07 97

і па тэлефоне/факсе
+375 17 334 57 41

альбо пішыце
на электронны адрас
kultura@tut.by!

Дэгустацыя".

- Тематычная экскурсія з элементамі квэста для дваіх "Інтрыгі Купідона".
- Музейная камунікатыўная праграма: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы частунак", "Капрызы моды ракако".
- Дзіцячая тэатрылізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
- Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вяселля.
- Музейная фоталяцоўка.

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"	кіёскі "Белсаюздрук"
Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".	ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".	Проспект Пераможцаў, 5. Вуліца Рабкораўская, 17.
Проспект Незалежнасці, 44.	Проспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Валадарскага, 16.	Вуліца Лабанка, 2.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ. З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").